

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание. втора извънредна сесия.

15 заседание, четвъртъкъ, 3 августъ 1916 г.,

(Открито отъ прѣдседателя д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 4 ч. 15 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.
Г. секретарь ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се види колко отсъствуватъ.

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Мехмедъ Желалъ Абединъ, Марчо Атанасовъ, Никола Атанасовъ, Салимъ Ахмедовъ, Иванъ Багárovъ, Милко Бечевъ, Стефанъ С. Бобчевъ, Стоянъ Божковъ, Недѣлко Бракаловъ, Панко Бангеловъ, Григоръ Василевъ, Иванъ Велчевъ, Йонко Веселиновъ, Илия Вълчевъ, Тома Вълчевъ, Недѣлко Гарвановъ, Павелъ Генадиевъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Дѣлчо Георгиевъ, Недѣлко Георгиевъ, Иванъ Гешовъ, Георги Голевъ, Димитъръ Джанкардашлийски, Василь Димчевъ, Станчо Донеvъ, Константинъ Досевъ, Димитъръ Драгиевъ, Станю Златевъ, Дончо Златковъ, Шакиръ Зюмриевъ, Юсуфъ х. Ибраимовъ, Йорданъ Йоновъ, Сотиръ Келендеровъ, Найдентъ Комановъ, Иванъ Костовъ, Григоръ Коцевъ, Димо Кьорчевъ, Рашко Маджаровъ, Григоръ Маджунковъ, Хафузъ Сали Мехмедовъ, Хафузъ Садкъ Мехмедовъ, Стаментъ Миковъ, Георги Миневъ, Велю Недѣлковъ, Адамъ Нейчевъ, д-ръ Василь Нейчевъ, Никола Ненчовъ, Александъръ Пенчевъ, Методий Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Георги Поповъ, Едхемъ Рухи бей, Сабри бей Салимовъ, Христо Славейковъ, д-ръ Никола Стойчевъ, д-ръ Паскалъ Табурновъ, д-ръ Димитъръ Тодоровъ, Якимъ Ушевъ, Иванъ Халачевъ, Хашимъ бей, Ненко Храновъ, Таятъ Мехмедъ х. Хюсеиновъ, Крумъ Чапрашиковъ, Стоянъ Чешмеджиевъ, Стоянъ Шиваровъ, Никола Шишковъ и х. Махмудъ С. бей Шукриевъ)

Председателъ: Отъ 245 народни прѣдставители отсъствуватъ 67; има налице 178; значи, има достатъчно число, за да може да се взематъ законни рѣшения.

Има да съобща на народното прѣдставителство слѣдното:

Отъ видинския народенъ прѣдставитель г. д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ има едно заявление, съ което иска да му се разрѣши 2-дневенъ отпускъ, за вчера и днесъ, по важни сѣмейни причини. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Отъ варненския народенъ прѣдставитель г. Стоянъ Божковъ има заявление, съ което иска да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 1 того, по важни домашни причини. Които сж съгласни съ неговото искане, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Отъ варненския народенъ прѣдставитель г. Константинъ Торлаковъ има заявление, съ което иска да му се

разрѣши 10-дневенъ отпускъ, по важни домашни причини, начиная отъ вчера. Които сж съгласни съ негово искане, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Отъ русенския народенъ прѣдставитель г. Станчо Донеvъ се е получила днесъ телеграма, съ която иска да му се разрѣши 2-дневенъ отпускъ, за вчера и днесъ. Които сж съгласни съ неговото искане, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Отъ врачанския народенъ прѣдставитель г. Иванъ Велчевъ има телеграма, съ вчерашна дата, съ която иска да му се разрѣши, по заболяване, 2-дневенъ отпускъ, считанъ отъ вчера. Които сж съгласни съ неговото искане, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Отъ старозагорския народенъ прѣдставитель г. Иванъ Костовъ има заявление, съ което иска да му се разрѣши, по важни домашни причини, 3-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ. Които сж съгласни съ неговото искане, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Пристапваме къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто, обясненията на г. г. министритѣ върху законопроекта за 350-милионния кредитъ.

Има думата г. военниятъ министъръ.

Министъръ генералъ К. Найденоvъ: Г. г. народни прѣдставители! При дебатитѣ по бюджета, както и по военния свръхсметенъ кредитъ твърдѣ много се говори и твърдѣ много упорито се хвърлиха върху министерството, начело на което азъ стоя, и върху лица и отдѣли на това министерство по отношение на неикономичното харчене както на бюджетнитѣ суми и на свръхсметнитѣ кредити, но даже и по отношение на нѣкакви закононарушения, или на нѣкакви прѣстъпления даже, които се подхвърлиха прѣдъ мене и за които азъ се считамъ задълженъ да дамъ нѣкои обяснения. Обясненията, които ще дамъ, ще бждатъ кжси, защото нито възможностъ, нито врѣме имамъ да отговарямъ на всички онѣзи повтаряни и приповтаряни нѣща, които станаха тукъ въ течение на цѣль единъ мѣсець. Между впрочемъ, всичкитѣ тѣ се свеждаха къмъ два главни пункта, главно къмъ две доставки на министерството, които ми улесняватъ задачата, за да не се простирамъ надълго и бжда отегчителенъ. Отъ ораторитѣ, които говориха тукъ, дойдохъ до заключение, че има нѣкъдѣ нѣща, които се не знаятъ, не се знае организацията на министерството и начинитѣ на доставкитѣ и законитѣ, по които тѣ ставатъ, заради туй азъ се считамъ длъженъ да дамъ нѣкои малки обяснения.

До едно време Военното министерство произвеждаше търгове съ свои комисии (на Военното министерство), ко-

мисии, състоящи се повече от офицери; впоследствие, обаче, се намъри, че това е неудобно. Говориха се маса работи по адрес на доставките, и се издаде един закон, по който сега се вършат доставките при Военното министерство — известният вам закон за 50-милионния кредит от 1913 г. Съгласно с този закон за правене доставки, при Военното министерство е назначена една комисия, наречена тръжна, която се състои от 7 члена, 6 от които са от другите министерства, от търговската камара и от общинското управление, и има само един военен, който е председател на тази комисия. Според закона, тази комисия като че работи автономно, един вид независимо от Военното министерство, което тя снабдява, по своето разбиране на закона, като получава нарядите от Военното министерство. Обаче Военното министерство получава тези наряди от главно командване, защото Военното министерство не е в състояние да знае какво тръбва, за кога тръбва и колко тръбва. Военното министерство, главно интендантство даже, не е в състояние да знае числото на войниците, които то тръбва да храни и облича. Това го знае главно командване; зная го и аз, но по-нататък това нъщо не се простира.

Упътна се, че комисията назначавала къси срокове когато обявявала търгове, и се каза, че тези срокове и се налагали от главно интендантство. Сроковете от главно интендантство не могат да й се налагат при обявяването на търговете. Главно интендантство, като му е казало главно командване, че тези предмети въ таква количество искамъ за едн-кога-си, това само може да даде а сроковете при назначение на търговете самата комисия определя съгласно закона — чл. 8, буква а: (Чете) „Срокът и начинът за обявяване търговете съ тайна или явна конкуренция, както и за преговорите за сключване договор по доброволно съгласие, се определят от комисията, въ съставъ...“ Следователно, г-да, сроковете се определят от комисията. И аз заблъбжихъ това, което казахъ, и нъколко пъти напомнихъ на комисията и най-послѣ даже издадохъ една заповѣдъ, съ която искамъ комисията да дава колкото се може по-голямъ срокъ, за да могат хората да се ориентират въ това, което ще доставят. Обясненията, които ми даде комисията, бѣха тѣзи: „Ние не произвеждаме търгове, при които офертите един път дадени, да бъдатъ окончателни, а слѣдъ като се отворят офертите, получават се цѣните, и, ако слѣдъ туй нѣкой даде известно намаление, ние продължаваме търговете“. И, дѣйствително, това така става, додѣто се получи послѣдната цѣна, от която по-долу не може да се отива и, слѣдователно, този късъ срокъ не върди на самото предприятие. Въ всѣки случай, това обяснение бѣше за мене незадоволително и азъ настояхъ на това, което съмъ искалъ. Ще ви кажа, г-да, нѣма защо да го крия, че азъ имахъ достатъчно борби съ тази комисия, която се счита, че е свършено автономна, и даже считаше, че не е длъжна да изпълни това, което азъ искахъ, и считаше, че тя е, която възлага търговете. Въ началото даже, като свършихъ търгътъ, давахъ едно удостоверение на доставчика, на когото оставаше търгътъ, че тя му възлага доставката, и заради това имахме голѣми неприятности, защото нѣкой иностранци, като взематъ това удостоверение, отиватъ въ своята страна и казватъ: ето нѣ, ние имаме доставката. Съ нѣкои даже бѣха свързани и договори, и имахме нѣкои неприятности. Азъ запрѣтихъ това на комисията, защото не е тя, която може да възлага доставките, понеже по-нататък, споредъ закона, азъ трѣбва да утвърдя протокола, и не е комисията, която ще ми наложи да го утвърдя или не, и слѣдъ туй, слѣдъ като азъ утвърдя протокола, ако сумата е повече отъ 25 хиляди лева, азъ трѣбва да го внеса въ Министерския съветъ и, нито комисията, нито азъ, можемъ да убѣдимъ Министерския съветъ да постанови да се купи. Но най-послѣ това нѣщо се нареди, и сега работата върви малко по-добре.

Съставътъ на тези комисии. Чухъ тукъ, нѣкои упътнаха министерството, респективно мене, защото азъ разпоглеждамъ тамъ, че сме поискали смѣняването на нѣкои отъ членовете на тази комисия. Дѣйствително, азъ поискахъ това, но не за Х и У, за Стояна или Драгана. Азъ разбираю, че тая комисия не може и не трѣбва да бъде отъ постояненъ съставъ, откато се почна войната докрая, защото, ако трѣбваше да бъде тѣй, тогава можехъ да си останатъ онѣзи постоянни комисии, които бѣха по-напредъ. Азъ разбираю, че членовете на тази комисия трѣбва да се смѣняватъ, колкото се може по-често, и заради това поискахъ смѣняване, обаче, прѣдъ видъ липсата на персоналъ въ министерството, едни смѣниха, други не смѣниха. Впоследст-

вие смѣняването всетаки стана, макаръ и по-рѣдко, макаръ и не тѣй, както азъ бихъ желалъ.

Тѣй щото, доставките, които прави Военното министерство, г-да, може да се каже не ги прави то, не ги прави главно интендантство, а ги прави една комисия, учрѣдена съ този законъ. Ако има нѣкои нередовности въ тая комисия, азъ слѣдя, па гледамъ, че и въ слѣдите — това не е лошо — и ще гледаме да ги прѣмахнемъ по единъ или другъ начинъ. Тукъ ще ви кажа, че отъ гуй, което азъ заблъбжихъ, тази комисия има своите дефекти произходящи отъ туй, че тази комисия се състои отъ чиновници, които си иматъ своите длъжности и които до обѣдъ си работятъ въ своите министерства, а подиръ обѣдъ се явяватъ да произвеждатъ търгове. Тази комисия, въ този съставъ и по този начинъ нѣма възможностъ да се информират, нито за движението на цѣните, нито за движението на стоките тукъ и въ странство, нито затуй, което има вътрѣ въ страната, а дохожда тамъ и единъ видъ само изпълнява една формалностъ. Азъ се помъчихъ да повлѣка нѣкои търговци, които да събиратъ тия свѣдения и да ги даватъ на комисията. Обаче получихъ нѣкои неблагоприятни свѣдения, които се оказаха донѣкъдѣ върни, че тия търговци, намѣсто да ни помогнатъ, тѣ не оправдаха това ми очакване и скоро бѣхъ принуденъ да ги изпрати тамъ, отдѣто бѣхъ ги взелъ. Сега пъкъ образувахъ едно търговско информационно бюро, което да събира тия свѣдения, понеже безъ тѣхъ, г-да, комисията и Военното министерство нѣма да могатъ да бъдатъ наясно, да знаятъ какво правятъ. Съ тия подобрения, които се направиха, надѣвамъ се да настѣпи едно по-правилно произвеждане на тия търгове, а, може би, и привлечение на повече конкуренти и получаване колкото е възможно по-износни цѣни.

Освенъ тръжната комисия, която се занимава съ доставките по търгове, друго учрѣждение въ Министерството на войната не прави никакви доставки. Министерството на войната вънъ отъ това доставлява предмети чрезъ реквизиционните комисии. По адресъ на реквизиционните комисии тѣй сѣщо чухъ много работи и постоянно се говори по тѣхната дѣйностъ. Реквизиционните комисии се предствавляватъ отъ цѣлата почти администрация на царството, отъ маса хора. Навсѣкъдѣ имаме по единъ само воененъ, който да направлява и да контролира, обаче, не отказвамъ, че са станали нередовности, че са станали опущения, че са станали злоупотребления. Нѣкой каза, че не е имало, обаче, привлечени подъ слѣдствие, не е имало наказания. Азъ ще дойда по-послѣ до това нѣщо и ще ви кажа какви разслѣдания и какви наказания има, и ще видите, че не е така. Никое прѣстѣпление не е останало безъ наказание.

Другитѣ органи, които се занимаватъ съ доставки, това е главно тилово управление, това са тиловите управления на отдѣлните армии, това са дивизионните интенданти, това са началниците на частите въ армията, татъкъ по фронта. Главната разлика, г-да, между доставките, които прави Военното министерство, и доставките, които правятъ тиловите управления, е тази: Министерството на войната съ своето интенданство, съ своята Главна реквизиционна комисия, значи съ системата на реквизиционните комисии, прави доставките съгласно съ законитѣ; армейскитѣ тилови управления, правятъ доставките съгласно съ нуждите — когато виждатъ, че армията ще остане гладна днесъ или утрѣ, тѣ иматъ право, даже да не се съобразяватъ съ законитѣ, но да нахранятъ армията.

А. Коновъ: По законъ ли иматъ туй право? По кой законъ?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: По законитѣ и по самата нужда на службата.

А. Коновъ: Трѣбва наредба, не може тѣй.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: По военнитѣ закони, по които се водятъ бойовете — въ всички държави е така. Азъ като воененъ министъръ, не мога да купя нищо направо отъ пазара, отъ когото ще да бъде; азъ купувамъ само чрезъ тръжната комисия. Едно тилово управление може да купи тамъ, дѣто намѣри, каквото намѣри и отъ каквото има нужда, обаче има едно ограничение, че това се отнася главно до храната и най-много до облѣклото на армията — до друго не. Азъ не мога да направля единъ разходъ даже чрезъ тръжната комисия, по-голямъ отъ 25 хиляди лева, безъ да има министерско постановление, когато главно тилово управление, или тиловитѣ управления при армията, могатъ да купятъ за 100—150 хиляди лева предмети, направо отъ производителитѣ, кждѣто ги намѣрятъ, нѣмъ нуждата

оправдава това. Естествено е, че въ този път не трябва да се злоупотребява, не трябва да се взема и тогазъ по такъв начин, направо, когато може да се достави или чрез реквизиционни комисии, или чрез тържната комисия по законитъ на страната. Не искамъ да кажа, че въ това отношение не сж станали нѣкои отклонения, обаче лицата, които сж ги направили, ще отговарятъ по законитъ и отговарятъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Тази система е лоша, г. министре.

Министър-генералъ К. Найденовъ: По доставките, които извършва тържната комисия, г-да, ми се посочиха главно два търга, които се сочатъ като непроизведени по реда, като дефектни, и които се сочатъ като примѣри за неикономично, необмислено изразходване на тия кредити, които на редното представителство щедро ни дава. Обаче не се посочиха нѣкой други примѣри, които биха показали, че не е така работата. Даже и тия два примѣра, които азъ ще обясня впоследствие, не показватъ това, за което ми се сочатъ. Азъ не съмъ пропусналъ, г-да, да гледамъ да се доставятъ всички материяли колкото се може по-икономично, азъ не съмъ пропусналъ случай да спра даже търгове, възложени вете отъ тържната комисия, когато виждамъ, че могло би, че условията позволяватъ да можемъ да ги доставимъ на по-ниски цени. Тѣй напр., имаше единъ търгъ за 15.000 самари. Нѣколко пъти се обявява търгъ и най-после тържната комисия го възложи на единъ доставчикъ по 153 л. една самаръ. Следъ търга единъ отъ доставчицитъ, който конкурираше, даде едно заявление, че намалява на 149 л. Тържната комисия отхвърли това негово заявление като мотивираще: „Стига сте търгували, нѣмаме вече време да се занимаваме съ тия самари, трябва да се възложатъ“, обаче азъ не го отхвърлихъ, а заповѣдахъ да се произведе търгъ върху цѣната, която е далъ този последниятъ съ своето заявление. Тържната комисия обяви търга, не се намѣри другъ да намали по-нататъкъ, остана доставката върху него, може-би съ 10—15 дни закъснѣ, обаче все-таки се икономисаха 4 л. на самаръ, което прави 60.000 л. — една не малка сума.

Има другъ единъ случай. Даватъ се на търгъ 1½ милиона чифта долни дрехи. Тѣ се даваха тѣй сжщо нѣколко пъти на търгъ, най-после се получи една цена отъ 648 л. на чифтъ и бѣше възложенъ търгътъ. Въ туй време азъ гледахъ да се информирамъ да ги получа отъ другадъ на по-износни цѣни, но не можахъ да се добера. Обаче слѣдъ като търгътъ бѣше свършенъ, слѣдъ като доставката бѣше възложена, най-послѣ измолихъ австрийското Военно министерство да ни ги даде отъ своитъ складове, като поискахъ цѣнитъ и два комплекта отъ самитъ долни дрехи, за да ги сравня съ качеството на тия, които се прѣдлагаха. Въ нѣколко време вѣтрѣхъ долнитъ дрехи дойдоха, дадохъ и цѣната, и тя бѣше по 420 л. Не утвърдихъ тогазъ протокола и ги поръчахъ на австрийското Военно министерство и, слѣдователно, една голѣма икономия се направи на държавата. Нѣма нужда да ви соча още много други примѣри, при които азъ не съмъ изпускалъ случая да направя икономия, която е възможна, защото виждамъ, защото създавамъ, че разходитъ, които правимъ, сж твърдѣ голѣми. Между туй, което се говорѣше, между упрѣцитъ, които се хвърляха на Военното министерство, азъ забѣлзахъ едва ли тукъ-тамъ да се намекне за това, за да се види, че има и отъ г. г. народнитъ представители хора, които не искатъ да хвърлятъ само упрѣци, а искатъ все-таки да напомнятъ, че е имало известна доза отъ грижа. Благодаря и за това, г-да.

Сжщото бѣше и съ бензина, който не можахъ да намѣря отъ никѣдъ да доставя по-долу отъ 135 л., и дълго време не възлагахъ поръчката, макаръ да се намирахме въ безизходно положение, защото източникитъ, откъдѣто го вземахме, бѣха въ други рѣцѣ, бѣха застрашавани. Но все-таки можахме да доставимъ бензинъ по 60—65 ст., а не по 135 л.

Като говоря, г-да, за икономии въ разходитъ, азъ разбирамъ два вида икономии: икономия въ количеството, което купуваме и икономия въ цѣнитъ, които даваме — други икономии асж не можемъ да правимъ. Въ количеството, което купуваме, кой би ми казалъ какъ, по какъвъ начинъ да направя икономия? Ако вземемъ отъ известенъ прѣдметъ твърдѣ голѣмо количество, като кажемъ, че е износна цѣната, отдѣ знаемъ копа ще свърши войната, и сетнѣ да останатъ толкозъ прѣдмети, за които пакъ азъ ще отговарямъ — „Защо, г. министре, натрупахте складовѣтъ съ толкозъ нѣща?“ Азъ ще ви кажа единъ фактъ. Вземех

1½ милиона чифта долни дрехи; считахме, че може да стигнатъ, обаче може и да не стигнатъ, и вѣроятно нѣма да стигнатъ. Тогава бѣха по 420 л.; азъ виждамъ, че ако бѣхъ взелъ 3 милиона, щѣхъ да направя добръ, защото сега на всички ви е известно какъ отиватъ тия материи, отъ които се правятъ долни дрехи. Обаче, ако бѣхъ взелъ 3 милиона и останѣха 1½—2 милиона въ складовѣтъ, азъ щѣхъ да отговарямъ за неикономичното изразходване на сумитъ, които ми се отпускатъ.

По отношение на цѣнитъ. Г-да! Цѣнитъ на всички прѣдмети сж толкозъ високи станали, че тия суми, които ми се отпускатъ, въ дѣйствителностъ, като ги прѣхвърлимъ въ материяли, сж твърдѣ малки. Г. Теодоръ Теодоровъ вчера каза, че 3 л. струватъ 1 л. Той каза най-малкото. Азъ ще ви кажа, че едва ли тази пропорция е запазена. Едва ли 4 л. струва за 1 л. Тѣй щото, ако вземемъ да сравнимъ разходитъ въ миналата война съ разходитъ въ тази война, като вземемъ отношенията на цѣнитъ на прѣдметитъ, ще видите, че макаръ сумитъ сами по себе си, по количество, по левове, по милиони, да сж голѣми, грамадни, по материалъ тѣ сж твърдѣ малки, защото малко можемъ да доставимъ съ тия пари, и правимъ всевъзможни икономии, за които азъ и по-долу ще кажа.

Извѣстно ви е, че единъ чифтъ ботуши, единъ артикулъ, единъ прѣдметъ, който е, може би, най-важенъ за войника, въ нормално време го вземаме 12—14 л., днесъ е 60 л. Това не е отношение 3 къмъ 1, а това е отношение 1 къмъ 5.

Д. Теневъ: Пакъ военнитъ сж виновати; никой другъ.

Министър генералъ К. Найденовъ: Кой ще бѣде виноватъ, разбира се, че военнитъ! Кой другъ ще бѣде виноватъ, всѣ военнитъ сж виновати.

К. Пастуховъ: Нередовности има.

Министър генералъ К. Найденовъ: Не говоря за нередовности. Цѣнитъ, г. Пастуховъ, не зависятъ отъ нередовноститъ, а зависятъ отъ много други условия, които много добръ ви сж познати.

К. Пастуховъ: Въ всѣки случай, отговорността е на цѣлото управление. Военниятъ министъръ трябва да бди и да взема съотвѣтнитъ мѣрки; ако има злоупотребители да ги хване за ушитъ и да ги даде подъ съдъ, а не да ги покровителствува и да освобождава отъ мита прѣдметитъ, които доставятъ.

Министър генералъ К. Найденовъ: Има редъ, г-да, по който се ловятъ и се наказватъ виновнитъ, когато сж виновни, обаче азъ говоря за нѣща, които не зависятъ отъ никого, а зависятъ отъ всевътския пазаръ, отъ всевътскитъ нужди.

Дветъ доставки, за които се упрѣкна Министерството на войната, сж за свинската масъ и за подковнитъ материяли. Това се повтаря, повтаря твърдѣ много. Свинската масъ е дадена по 355 л. килограма. Не вѣрвамъ, че нѣкой по отношение на цѣната има да кажа нѣщо, и, действително, не е казано нищо.

А. Механджийски: Ама само на книга остава цѣната.

Министър генералъ К. Найденовъ: Всичката буря, която се вдигна, то е, че сме позволили, месото отъ свинитъ да се изнася отъ страната, и върху това се говорѣше по начинъ, като че-ли тия редъ институти, които сж разрѣшили този въпросъ, току тѣй безъ да мислятъ, безъ да прѣдвиждатъ, безъ да се запитатъ, сж го разрѣшили. Не е така, г-да. И тѣ сж си задавали сжщитъ въпроси, които вие си задавате. Единъ човѣкъ не е направилъ тази поръчка, че да кажемъ изгълъ се е, измамилъ се е; тази поръчка е извършена съгласно закона за 50-милионния кредитъ. Нѣкои лесно казватъ, какъ може да се прави и доставя свинска масъ, обаче никой, ми се чини, не е нагазвалъ въ самата материя, да види какъ се доставява свинска масъ въ голѣми количества за армията, свинска масъ, при която трябва да се спазятъ всички похвати, да се взематъ всички хигиенически мѣрки, да не би да се пропусне нѣщо, защото свинската масъ и свинското месо, ако не прѣминатъ прѣзъ редъ контроли, е твърдѣ опасно да се дадатъ на армията, на войската за употребление. Това нѣщо ние не можехме да изпусаме изъ прѣдъ видъ. Слѣдователно, за да можехме да добиемъ свинска масъ въ по-голѣмо количество, когато въ страната се произвежда въ ограничено количество — като вземаме масъ отъ населението, чрезъ

покупка или реквизиция, трѣбва да настрѣхваме, защото не знаемъ какво ще купимъ и какво ще дадемъ на армията — трѣбваше да се устрои единъ контролъ, една подготовка, която да гарантира, че даваме едно по-добро качество, здравословна свинска масъ на армията. Когато ние мислѣхме и изучавахме, какъ да доставимъ тази масъ, защото въ страната, колкото имаше, бѣше изчерпана — а масло не можехме да разчитаме да имаме, единствена бѣше масъта, която можехме да изготвимъ и да изпратимъ на армията — постѣпи едно заявление отъ единъ европеецъ — не помня какъ му бѣше името — който прѣвъ прѣдлагаше да устрои у насъ приготвяването на масъ по най-рационаленъ начинъ, подъ контролъ, който ние можемъ да устроимъ на едно мѣсто, защото на едно мѣсто можемъ да съберемъ персоналъ и да устроимъ контролъ, но на 10—12 мѣста да устроимъ, това е невъзможно. Този единственъ човѣкъ направи това прѣдложение, . . .

П. Паскалевъ: Колко масъ сте получили отъ тази фирма, г. министре?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Ще дойда дотамъ и ще Ви кажа. — . . . неговото заявление бѣ изпратено въ трѣжната комисиия, но докогато тя да го разгледа, докогато тя да се занимае съ него, докогато разисквахме какъ е възможно, какъ ще направимъ, какъ ще излѣзе, той си отиде, потърсихме го, нѣмаше го. А търгове за свинска масъ постоянно имаше, обаче, не се явяваха хора, които да могатъ да я доставятъ, и които се явиха за малки количества, много високи цѣни искаха. Разбира се, каквото можахме, пакъ порѣчвахме. Яви се друга вънкашна фирма съ прѣдложение, и обяви се търгъ съ туй условие, като се видѣ, че иначе не може. Само че тази фирма разчиташе повече на свинитѣ, които щѣше да получи отъ моравската областъ, а не на тия, които сѣ въ България. Трѣжната комисиия произведе търгъ, на който се явиха доста конкуренти, както и този иностранецъ, така и българи, обаче най-износна бѣше офертата на този иностранецъ, по 3.55 килограма.

К. Пастуховъ: Фратеръ, нали?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Да, Фратеръ. Тя възложи нему доставката, протоколътъ бѣше утвърденъ отъ мене, мина прѣвъ Министерския съветъ, и се сключи договорътъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: На коя дата го сключихте?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: На 26 януарий, ако се не лъжа. Фирмата почна да прави своитѣ приготовления, започна да изпраща своитѣ хора да търсятъ свини, да накупятъ, и главно тя пращаше хората си въ Моравско. Поискахме разрѣшение да се допуснатъ нейнитѣ хора да отидатъ да купуватъ, обаче, за тия разрѣшения трѣбваше да чакаме три мѣсеца и повече.

А. Механджийски: Откъдѣ поискахте разрѣшение?

П. Крушковъ: Отъ Главната квартира.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Срѣщаха се маса затруднения по прѣвозването на свинитѣ, по даването на царевича за храна на тия свини, по построяване кланица, която построи, но главното бѣше, че на тѣхнитѣ агенти въ моравската областъ не се позволяваше да отидатъ да накупятъ свини, а на нашитѣ свини толкозъ не разчитаха и сега не могатъ да разчитатъ още. За да се допуснатъ тия агенти да отидатъ въ моравската областъ да закупятъ свини, единствено помощна условието, че месото, което добива отъ свинитѣ, фирмата трѣбва да го даде на германското военно командване, което постави свой агентъ и получава месото отъ тѣхъ.

К. Пастуховъ: Кой е прѣчилъ?

С. Костурковъ: За нашата армия нѣма месо, а за германската има.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Не мога да кажа, г-да, закъдѣ се изпраща месото — и за германската армия може да се изпраща, и за Германия — знаемъ едно, че има агентъ, германски прѣдставителъ въ София, който получава месото отъ тази фирма, складира го тамъ, къдѣто трѣбва, и оттамъ го изпраща.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Финансовиятъ министъръ знае ли за единъ актъ за изнасяне контрабанда на биволско и овче месо? Тѣ ще изнесатъ всичкото месо.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Знамъ за това нѣщо. Слѣдователно, г-да, тукъ може да се говори много затуй, че се е пуснало месото, обаче тукъ за беззаконие не може да се говори, защото всичко е станало по нашитѣ закони. Постѣ, ви казвамъ, безъ да пуснемъ туй месо, ние не можемъ да се ползуваме отъ свинитѣ, които се намиратъ въ завладѣнитѣ земи.

М. Такевъ: Какъ така?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Отъ таблицата, която имамъ, за количествата, които сѣ дадени досега, се вижда слѣдующето нѣщо: нашитѣ свини, при тежестъ 110—120 хиляди килограма бруто, даватъ едва 29 хиляди килограма масъ, а свинитѣ отъ Моравско, при сѣщо такава тежестъ, 120—125 хиляди килограма бруто, даватъ 50 хиляди килограма масъ. Слѣдователно, тази масъ ще се получи повече отъ свинитѣ отъ тамъ, а не отъ нашитѣ, които не прѣдставляватъ такава производителностъ, каквато свинитѣ отъ Моравско.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Г. министре! Тази пропорция между месото и масъта има ли я въ контракта?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Има я.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Каква е споредъ контракта?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Обаче, споредъ смѣт-китѣ, споредъ статистиката, която досега е събрана, нѣма да се изхарчи онова бруто, онова живо тегло, отъ което ще се получи 1.300.000 кгр. масъ, колкото сѣ прѣдвидени въ контракта, защото, за да се произведе 1.300.000 кгр. масъ отъ свини отъ Моравско, ще се изхарчатъ бруто 3.250.000 кгр. живо тегло; ако се произведе отъ наши свини, ще се похарчатъ 4.200.000 кгр. живо тегло; ако прѣдположимъ, че половината ще вземемъ отъ наши свини, а половината отъ сръбски свини, ще се изхарчатъ около 3.600.000 кгр. живо тегло.

А. Механджийски: Но какво е направено досега?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Каза се, г-да, че, може би, по липса на контролъ или пъкъ отъ желание за злоупотребления, тази фирма е изнасяла и други меса. Това г. Сакаровъ го каза. И дѣйствително, въ хладилника, покрай тѣзи свини, които сѣ били дадени отъ тази фирма, той видѣлъ и други меса. Слугата, който билъ тамъ, не могълъ да му даде точно обяснение, какви сѣ тѣзи меса. Било натоварено въ вагонъ това, което се дава отъ фирмата, за да се изнесе, което е позволено, но били натоварени и други меса. Този вагонъ е заловенъ отъ нашитѣ митнически власти, направенъ е актъ, фирмата е глобена и е платила глобата.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Заловиха го благодарение на това, което говорихме тукъ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Ето какъвъ е контролтъ, който Военното министерство е наредило. При кланицата имаме единъ ветеринаренъ лѣкаръ и негови помощници двама ветеринарни студенти, които почти свѣршватъ своитѣ науки. Студентитѣ живѣятъ тамъ, а докторътъ ходи сутринъ, прѣглежда това, което ще се коли, разрѣшава кое да се коли и оставя студентитѣ да изпълняватъ неговитѣ нареждания. Масъта, която се добие прѣвъ деня, се затваря и заключава отъ тѣзи студенти, а тѣ сѣщо и месото, което се добива прѣвъ деня, се затваря и сутринъ, когато дойде докторътъ и го прѣгледа, тогава се позволява да го вдигнатъ. Когато се набере единъ вагонъ за изпращане, Военното министерство изпраща на митницитѣ удостоверение въ следущата форма: (Чете) „Подписаниятъ ветеринаренъ лѣкаръ“ . . .

К. Лулчевъ: Значи, не е само отпадъци.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Това удостоверение отива у митническитѣ власти, които, споредъ него, контролиратъ вагонитѣ съ месото, които ще заминатъ. Ветеринарниятъ лѣкаръ издава тѣ сѣщо единъ пжтенъ листъ за

суровитѣ животински произведения, които се даватъ, който пътенъ листъ съпровожда вагона отъ тукъ до мѣсто-назначението и въ който се означава туй, което е дадено по удостовѣрението. Слѣдователно, митническитѣ власти, когато ще прѣгледатъ вагона, иматъ това удостовѣрение на рѣцѣ и ако намѣрятъ въ вагона нѣщо повече, постѣпватъ тъй, както имъ прѣдписватъ законитѣ — съставятъ актъ и глобяватъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Обаче митническитѣ власти не прѣглеждаха вагонитѣ до прѣди 20 дни.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Възможно е, г. Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Точно така е.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Но прѣди 20 дни кланицата асѣмъ не бѣше още започнала да функционира.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Бѣше започнала.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Сега, запитани тѣзи господа, защо сѣ допуснали такова нѣщо, обясняватъ — което обяснение вие може да не приемете, и азъ може да не го приемамъ, обаче все-таки това е едно обяснение — като казватъ: въ тѣхната хладилница тѣ били складирали това месо, което ще изпратятъ; въ нея били турили и месото за тѣхнитѣ работници, които сѣ стотина души — и биволско, и волско, каквото намѣрили по-слабо, вземали и туряли тамъ; въ сѣщата хладилница германцитѣ поставяли и месото, което бѣше разрѣшено да се занесе отъ тукъ за армията на Макензена; германскитѣ прѣдставители, лицето, което се разпореждало съ тѣзи работи, било заболѣло и отишло направо въ болницата, безъ да даде нареждане на слугата, какво ще товари, и той натоварилъ, каквото намѣрилъ въ хладилницата. И вслѣдствие на това тѣ се подложиха на голѣма глоба. Това е тѣхното обяснение.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Хичъ да не го върватъ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Азъ не го приемамъ за истинско, нито искамъ вие да го приемете, защото възможно е, допустимо е, да се мѣчатъ да изнесатъ и друго нѣщо. Обаче при мѣржитѣ, които сѣ взети, и като се усилятъ още тия мѣрки, мисля, нѣма да се допусне по-нататкъ — ако досега сѣ направили нѣщо — да могатъ да злоупотрѣбаватъ. А досега тѣ твърдѣ много нѣщо не сѣ направили. Защото господата ме попитаха: „Колко килограма месо ви сѣ дали досега?“ Досега ни сѣ дали всичко на всичко 100 хиляди килограма месо, г-да, обаче вината не е толкова въ тѣхъ, колкото въ самитѣ насъ, защото ние не можехме да имъ дадемъ срѣдства — и сега даже не можемъ да имъ дадемъ — да развиятъ своето производство тъй, както трѣбва. Трѣбватъ имъ вагони за прѣвозъ, трѣбва имъ царевича да хранятъ прасетата, трѣбва разрѣшение да събиратъ прасета въ Моравско, и постоянно имъ се правятъ спънки. Даже сега, слѣдъ като имъ бѣше разрѣшено и събраха една партия свини отъ Моравско, началникътъ на тамошната областъ не бѣше имъ разрѣшилъ да ги докаратъ, и едвамъ, съ размѣна на прѣписки, получиха разрѣшение да ги докаратъ. Тѣй шото, спънки навсѣкѣждѣ! Обаче вземени сѣ мѣрки, шото фирмата да увеличи своето производство, да го докара поне до 20—30 хиляди килограма недѣлно, за да можемъ да изпращаме на армията месо. Фирмата строи още една кланица, съ която се надѣва да достави по-скоро месата, която е законтракувана, за да можемъ да дадемъ на армията това, което ѝ е нужно.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Какъвъ е срокътъ на доставката?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Срокътъ е шестъ месеца.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Нали отъ декемврий мѣсецъ?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Отъ януарий.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Декемврий казахте — четохте протоколъ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Отъ декемврий е търгътъ, а договорътъ е сключенъ прѣзъ януарий. Обаче въ договора, г-да, има прѣдвидена форс маѣюре. Щомъ

ние правимъ прѣлѣпствия, щомъ ние не даваме възможностъ на фирмата да събере тѣзи материали, тя не може да ги събере отъ небесата; трѣбва ние да ѝ дадемъ възможностъ да достави това нѣщо. И отъ друга страна, г-да, ако даже закѣснѣва, ние мѣчно можемъ и мѣчно ще се рѣшимъ да развалимъ търга, защото нѣма по-нататкъ какъ да правимъ.

Отъ лѣвицата и крайната лѣвица: А-а-а!

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Една работа наредена, която ще ни дава извѣстно количество месо, ние мѣчно ще се рѣшимъ, съгласно пакъ съ закона, да унищожимъ договора.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Имате ли свѣдѣния, г. министре, какво количество месо е изнесено?

К. Сидеровъ: Български офицеръ е събиралъ съ своитѣ подвѣдомствени войници свини и ги е давалъ. Сега сѣ прѣдъ военно-полевия съдъ на IV-та дивизия.

К. Пастуховъ: И сега има разрѣшение да се изнесатъ 10 хиляди свини. Кой дава тѣзи разрѣшения?

Прѣдседателтъ: (Звъни) Оставете г. министра да говори. Може ли така, г-да, да се разисква? Ако говорите всички, тогава никого нѣма да чуемъ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Когато се разискваше тукъ или когато се говорѣше, хвърлиха се упрѣци по този търгъ, по тази доставка, че имало замѣсени не-знамъ какви си, че имало други задъ фирмата Самуелъ Фратеръ, и даже се хвърли единъ упрѣкъ върху моя адютантъ, който абсолютно нищо нѣма съ тази работа. Слѣдъ туй господата казаха и на мене, и на самия адютантъ, че то било едно недоразумѣние, то се отнасяло до неговия братъ. Съжалявамъ, г-да, че безъ да се освѣдомите добръ, хвърляте незаслужено упрѣци на офицери, които съвсѣмъ не трѣбва току-така леко да се закачатъ. И азъ се надѣвахъ, че господата, дѣто хвърлиха упрѣцитѣ, ще кажатъ тукъ туй нѣщо.

По-нататкъ, г-да, иде доставката . . .

Д-ръ А. Гиргиновъ: Г. министре! Единъ въпросъ само. Имате ли свѣдѣния . . . (Глътка)

Обаждатъ се отъ дѣсницата: Ти ли само ще говоришъ?

Прѣдседателтъ: (Звъни)

Министъръ Х. И. Поповъ: (Къмъ А. Гиргиновъ) Той не е подсъдимъ тукъ. Слушайте го да се изкаже. Какво значи това — всѣки единъ да прѣкъсва?

Д-ръ А. Гиргиновъ: За освѣтление.

Министъръ Х. И. Поповъ: Какво освѣтление? 20 души се обаждатъ: „Г. министре! Г. министре!“ (Глътка)

Прѣдседателтъ: (Звъни) Моля, не може така, г. Гиргиновъ. Не може по този начинъ да ставатъ разискванията, г-да. Така не ставатъ дебати въ никой парламентъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Понеже г. министърътъ дава на народното прѣдставителство нѣкои свѣдѣния, моля, ако обича, нека каже . . .

Министъръ Х. И. Поповъ: По кой правилникъ питате? То не е Парламентъ вече, то е гавра съ Парламента.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Само единъ въпросъ. Г. министре! Кажете количеството на изнесеното месо.

Прѣдседателтъ: (Звъни) Тишина, моля! Нѣмате думата. Оставете г. министра да говори. Не става така, г. Гиргиновъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Имате ли свѣдѣния за това: какво количество месо е изнесено отъ България по силата на този договоръ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Не съмъ го теглилъ. Има вѣдомостъ. Азъ ви съобщихъ даннитѣ, които имамъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Имате ли повече свѣдѣния?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: По-нататъкъ други данни не мога да Ви дамъ, защото нѣмамъ свѣдѣния. Лицата, които се занимаватъ съ това нѣщо, иматъ всичкитѣ свѣдѣния.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Недѣйте се много енервира, защото се дава поводъ за подозрѣния.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: По доставката на подковни материали. Азъ мисля, г-да, че както се е развила тази доставка, нѣмаше си мѣстото да се повдига тукъ въпросъ за нея. Азъ не разбирамъ какъвъ въпросъ може да се прави тукъ за доставка, за която сж били получени въ тържната комисиия високи цѣни, но която не е утвърдена. Хубаво, ако бѣхъ я утвърдилъ, ако бѣхъ направилъ договоръ, тогава разбирамъ, можехте да правите въпросъ.

А. Механджийски: Ама тържната комисиия бѣше утвърдила търга, и 9 милиона щѣха да хвъркнатъ отъ държавната хазна — азъ пропуснахъ да кажа вчера отъ трибуната това — и трѣбваше да отида съ заявление въ ржка да протестирамъ, за да се отиѣни търгътъ.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

Д-ръ К. Провадалиевъ: „Щѣха“!

Д-ръ Л. Дагоровъ: Съ „щѣха“ не се говори.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Не съмъ допусналъ да хвъркнатъ. Азъ мога да Ви дамъ хиляди примѣри, когато съмъ спиралъ да не хвъркнатъ такива милиони и да се направятъ маса икономии за държавното съкровище — съ което не искамъ да се хваля. Вие много работи знаете, обаче приятно ви е да хвърляте само упрѣци, но да не признавате никаква заслуга. Следователно, г-да, на този търгъ получени сж цѣни, каквито сж получени, азъ видѣхъ, че цѣнитѣ сж високи, защото събрахъ свѣдѣния, откъдѣто трѣбваше да се събератъ. Когато търгътъ се произвеждаше, азъ телеграфирахъ на нашитѣ търговски консули въ Виена и Берлинъ и на нашия изпратенъ тамъ ветеринаренъ лѣкаръ да събератъ свѣдѣния какви сж цѣнитѣ тамъ на месото. И когато видѣхъ, че мѣстнитѣ цѣни не сжодатъ съ тѣзи, които сж получени на търга, не сжодатъ твърдѣ много, поискахъ въ една обяснителна таблица точно да ми изчислятъ разходитѣ, които може да направи единъ търговецъ, единъ доставчикъ на материали, които ще вземе въ Германия по тѣзи цѣни, които сж ми дали хората отъ тамъ, за да дойдатъ материалитѣ тукъ. И като видѣхъ, че цѣнитѣ сж много високи, азъ писахъ: „Не утвърждавамъ. Материалитѣ да се поржчатъ еднѣждѣси“. Следователно, азъ не виждамъ, какво може да дава поводъ тази доставка да се изнесе тукъ, прѣдъ васъ. г. г. народни прѣдставители.

Обаче има едно нѣщо да Ви кажа. Каза се тукъ, че подковитѣ, които въ Германия били стрували 30 ст. килограмъта, комисиията била утвърдила доставянето имъ по 6 л. Нѣма такова нѣщо, г-да; това сж легенди, това сж слухове. Азъ ще Ви прочета тукъ да видите по каква цена е била възложена доставката на подкови. Нѣкои казаха, че доставката била възложена на нѣкой си доставчикъ Рахамимъ Нисимовъ. Не е вѣрно. Доставката е възложена по малки части на слѣдующитѣ господа: Баджовъ, Никола Божиновъ — казаха, че г. Божиновъ билъ изпѣденъ отъ комисиията, но това не е истина, защото му е била дадена доставка — Александъръ Кировъ, Ганчевъ и синове, Конфино и Крѣпиевъ.

А. Механджийски: За подковни гвоздеи или за подкови говорите?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Следователно, г-да, виждате, че цѣлата поржчка е раздѣлена между 7 или 8 доставчици по малки части.

Д-ръ П. Джидровъ: Г. министре! Думата не бѣше за подкови, а бѣше за подковни гвоздеи.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Вие, г. Джидровъ, може да сте мислѣли за гвоздеи, обаче менѣ ми се каза за подкови.

Д-ръ П. Джидровъ: Рахамимъ Нисимовъ е искалъ да ги достави по 6-30 л. килограма, и само слѣдъ съпротива отъ други лица търгътъ не е билъ възложенъ на тази цѣна.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Половината отъ вагонитѣ, доставени въ България, употребилъ за свои нужди, което се констатира прѣди седемъ дена въ Военното министерство въ мое присѣствие.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Може това да сж направили. — Понеже се получиха такива цѣни, по-високи, отколкото трѣбва, не за подкови, а за клинции, както се поправи г. Джидровъ, . . .

Д-ръ П. Джидровъ: Какъ се поправямъ!

Министъръ генералъ К. Найденовъ: . . . затуй търгътъ не се утвърди и поржката се направи иначе.

Каза тукъ, ако се не лъжа, г. Георговъ, че когато се произвеждалъ търгътъ, нѣкой си Сотиръ Христовъ или Наумъ Христовъ билъ дошълъ при мене да иска да продажа срока и азъ съмъ му казалъ, че това не може. Подобно нѣщо не сжествува. Защото г. Сотировъ, или който ще да бѣде, не е отивалъ при мене, нѣма защо да дохожда при мене, а вѣроятно, е отишълъ въ тържната комисиия Какво е говорилъ тамъ и какво сж му казали, менѣ не ми е извѣстно. Зная само едно, че когато дойде до мене свѣдѣние, че това лице се надѣва да достави гвоздеитѣ поевтино и че се явило при прѣдседателя на тържната комисиия да иска да се увеличи срокътъ, азъ повикахъ прѣдседателя и му казахъ: „Познавате ли това лице, дохождало ли е при Васъ?“ Той каза: „Не е дохождало“. Възложихъ му да попита господата отъ тържната комисиия познаватъ ли подобно лице и, ако го познаватъ, да го повикатъ да даде своето прѣдложение. Всичкитѣ г. г. членове на тържната комисиия сж казали: „Не познаваме такова лице“. Така стои работата. Обаче въ края на крайщата търгътъ не е утвърденъ пакъ, не за туй, че нѣкой-си билъ казалъ, че нѣкой-си билъ наумилъ, че нѣкой-си билъ направилъ не знамъ какво, а затуй, защото телеграмитѣ, които имамъ тукъ, отъ лицата, за които Ви казахъ, ми даваха цѣнитѣ, каквито сж тамъ, и видѣхъ, че сж много по-низки. Затуй азъ не го утвърдихъ.

Следователно, нѣма какво да се говори за тази доставка, която не е поржчана по тѣзи цѣни, които господата сочеха тукъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Не се обаждатъ тѣзи господа.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Говорѣше се, г-да, за организиране на текстилнитѣ фабрики. Не искамъ да се хваля, че сме ги организирали кой-знае какъ, защото дѣйствително маса мѣсеци курдисвахме, организирахме, обаче производството, разбира се, не бѣше задоволително. И заради туй тази година прибѣгнахме къмъ една нова мѣрка. Дай, Боже, комитетътъ, който сега ще се формира, още по-добъръ да нареди работата, щото текстилнитѣ фабрики да ни даватъ това, което ни е нужно. Обаче тукъ се изтъкнаха нѣкои работи невѣрни, които азъ съмъ длъженъ да обясня. Единъ отъ г. г. ораторитѣ, ако се не лъжа, г. Григоръ Василевъ, се обърна къмъ мене и ми каза: „Г. министре! Нима Вамъ не сж извѣстни комисионнитѣ, които генералъ Кирковъ е искалъ отъ текстилнитѣ фабриканти?“ — Въпросъ, както виждате, категориченъ. Естествено такива нѣща, ако имъ се вѣрва, могатъ да правятъ впечатление не само вамъ, г-да, а и на всѣки единъ, който чуе, и на самия мене.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Той е хрътката на Такева.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Той каза, че по тия комисионни имало даже писма до г. министъръ-прѣдседателя. Тя е една пикантна история, г-да, за която ще Ви кажа и ще видите колко г. Григоръ Василевъ е билъ заблуденъ отъ слуховѣтъ, които се разпространяватъ. Защото има слухове, които се носятъ, дава имъ се извѣстна насока нѣкога противъ учрѣждения, нѣкога противъ лица, противъ партии, противъ управляющи и т. н. Тѣ сж работи, въ които не искамъ да навлизамъ. Обаче искамъ да поясня работата, за да видите какъ се обръща, какъ се прѣначавя, за да се каже името на единъ генералъ отъ министерството, че той е правилъ прѣговори за комисионни, и какъ така не съмъ знаалъ азъ, или знаалъ съмъ, но съмъ мълчалъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Не е ли правилът прѣговори?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Миналата година, когато бѣше започнала фабриката, когато трѣбваше да се нормират цѣнитѣ, господа текстилнитѣ фабриканти водѣха тукъ не знамъ каква си борба съ комитета за обществената прѣдвидливостъ и дохождаха всѣки денъ да се оплакватъ прѣдъ мене. Азъ ги приемахъ нѣколко пѣти и най-послѣ имъ казахъ: г-да, законътъ е такъвъ, комитетътъ за обществената прѣдвидливостъ ще проучи въпроса, ще опрѣдѣли цѣнитѣ. Вие сега работете, защото нѣмате право, и азъ нѣма да допусна, да спрете фабриката. Когато се опрѣдѣлятъ цѣнитѣ, ще ви се плаща по тѣхъ. Тѣ искаха по какъвто и да е начинъ да се наложатъ или да компрометиратъ, или да елиминиратъ отъ тая работата комитета за обществената прѣдвидливостъ. Единъ денъ дохождатъ и ми заявяватъ, даже ми даватъ едно писмо, че нѣкой-си отъ страна на комитета искалъ по единъ левъ рушветъ на метъръ, за да имъ се нормиратъ цѣнитѣ. Кое лице, казвамъ азъ, кажете го. „Не можемъ да го кажемъ — едно лице“.

Н. Мушановъ: Г. министре! Тукъ прѣдъ народнитѣ прѣдставители трѣбва да се каже кое е това лице.

К. Панайодовъ: Ама и той не го знае.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Г. Мушановъ! Той е онзи, който донесе кундуритѣ, за които се говори. Вие знаете кой донесе кундуритѣ.

Н. Мушановъ: Не Ви чувамъ, г. Провадалиевъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Казвамъ, не сте Вие да не знаете кой донесе кундуритѣ отъ Германия и ги продаде по 50 л.

Н. Мушановъ: Не Ви чувамъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Не казвамъ, че сте Вие, но знаете кой е.

Прѣдседателъ: (Звъни)

Н. Мушановъ: Зная, че е братъ ми. Но какво искате да кажете съ тѣзи подмѣтания?

Д-ръ К. Провадалиевъ: Оставете, г. Мушановъ!

Н. Мушановъ: Въ туй отношение никога нѣма да ме засегнете. Затуй недейте подмѣта.

Прѣдседателъ: Оставете тѣзи разпавии, г-да, и дайте възможностъ на г. министра да се изкаже.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Е добръ, тогава за да ги уловимъ, казахъ имъ: дайте ми поне офертитѣ, въ които ще впишете цѣната, на която ви отърва да дадете на Военното министерство вашитѣ материали безъ оня левъ. Защото, ако дадатъ единъ левъ, комитетътъ, слѣдователно, ще опрѣдѣли цѣната съ единъ левъ повече; то се разбира само по себе си. Заради туй, казвамъ, дайте на мене офертитѣ, азъ ще ги дамъ на тържната комисиия и тогава ще бждатъ изболчени. Дадохме офертитѣ въ тържната комисиия, слѣдъ като се нормира цѣната. Тя бѣше 11 л. максимумъ за шинеленъ и 9-50 л. за натураленъ шаекъ, която имъ се даде, а цѣнитѣ по офертитѣ, които се отвориша въ тържната комисиия, бѣха 12-50 л. за шинеленъ и 10-50 за натураленъ шаекъ. Слѣдователно, г-да, вие можете туй да го наричате както щѣте, но азъ го наричамъ единъ шантажъ и нищо друго. И съжалявамъ, че единъ народенъ прѣдставителъ е станалъ жертва да го сочи и да казва, че сѣ ставали прѣговаряния за нѣкаква комисиона отъ лица, които се поименуваха, и азъ съмъ ги зналъ и не съмъ направилъ нищо. Мисля, че г. Костовъ миналата сесия, като му се посочи това нѣщо, заяви, че ще търси удовлетворение по установения редъ отъ тѣзи господа, които сѣ направили клевети. Обаче отъ тази процедура, която се приложи, за менъ стана извѣстно, че това е единъ шантажъ. Защото азъ искахъ въ офертитѣ да намѣря друго нѣщо, а нѣкой тогазъ ме упрѣкваша: „Какъ обявявате търгъ, когато има единъ комитетъ който нормира цѣнитѣ?“ Джанамъ, оставете и ние да мислимъ върху извѣстни нѣща, оставете ни да имаме свобода! Може този търгъ да ни даде по-низка цѣна, отколжото тѣзи, които комитетътъ за обществената прѣдвидливостъ ще опрѣдѣли. Азъ бѣхъ увѣренъ, че ще

получимъ по-низки цѣни, обаче не се получиша. Вие както щѣте си обяснявайте тая работа, азъ за мене си я обяснихъ.

Каза се, г-да, че злѣ съмъ разпрѣдѣлилъ вълната. Възможно е. Ще дойде новъ комитетъ, ще я разпрѣдѣли по-добръ. Каза се, че съмъ разпоредилъ фабрикантитѣ да получатъ вълна отъ реквизиционнитѣ комисиии; отиватъ при реквизиционнитѣ комисиии, тѣ не имъ давали. Даже посочи се, че единъ фабрикантъ, г. Недю х. Ивановъ, като отишълъ, дали му 600 кгр. Води се борба, даде се позволение на текстилнитѣ фабриканти да купуватъ вълна, тѣ сѣ купили извѣстни количества, обаче искатъ да задържатъ тѣзи количества за себе си, а да работятъ съ вълната, която сѣ взели отъ реквизиционнитѣ комисиии. Но Военното министерство иска обратното — да работятъ по-напрѣдъ съ тая вълна, която сѣ купили, че тогава да работятъ съ вълната отъ реквизиционнитѣ комисиии. Защото имаме опитъ отъ миналото; трѣбва да се постѣпи тѣй, както се е постѣпвало. Слѣдователно, недѣйте слуша само фабрикантитѣ.

П. Паскалевъ: Това не е вѣрно, г. министре! Тѣ искатъ количеството на вълната съ открити листове, а Вие това не давате.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Ние не можемъ да дадемъ цѣлото количество на фабрикантитѣ, защото опитността ни диктува това нѣщо, а ще имъ даваме споредъ туй, което изработватъ.

К. Лулчевъ: Има народни прѣдставители, които и днесъ водятъ прѣговори да изнесатъ вълна.

Д-ръ К. Провадалиевъ: (Съ ирония) Вѣрно е, вѣрно е!

К. Лулчевъ: Ако желаете да ви дамъ телеграмата.

Прѣдседателъ: (Звъни)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Г. Григоръ Василевъ посочи, че понеже тая фабрика не получила вълна, прѣстанала да работи. А нашиятъ делегатъ на следуюция или въ сѣщия денъ донесе въ министерството, че презъ изтеклата седмица отъ 10 до 16 юлий включително повѣрената му фабрика е приготвила 746 м. шинеленъ шаекъ, и 56 м. натураленъ; всичко 802 м. сме произвели тая седмица. Това се дължи на повреда на тепавицата, за която донесохъ съ телеграма отъ 11 т.м. въ Главното интенданство. Поправката е вече наредена и работата почна отново. Слѣдователно, фабриката на Недю х. Ивановъ работи.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ д-ръ И. Момчиловъ)

Тукъ се каза, че бургаскиятъ окръженъ управител билъ издавалъ открити листове за закупуване и изнасяне на вълната.

К. Пастуховъ: И въ Вратца съмъ виждалъ това.

К. Лулчевъ: Въ Рахово има арестувани съ такива листове.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Тѣзи открити листове се отнѣха и се намиратъ въ моята папка. Тѣ бѣха издадени по едно недоразумѣние, г-да, и окръжниятъ управител не бѣше виновенъ; нѣма защо да ви разпавямъ за това недоразумѣние. Достатъчно е за васъ да знаете, че тѣзи открити листове сѣ събрани.

А. Коновъ: Събрани сѣ, но тѣзи, които ги иматъ, се ползватъ по-нататкъ да събиратъ вълна.

Прѣдседателъ: (Звъни)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Каза се, г-да, че не се прѣсѣдватъ закононарушенията и злоупотѣблениата. Имало осѣденъ само единъ помощникъ кметъ въ Пловдивъ и то условно. Азъ имамъ тукъ списъкъ на всички лица, които сѣ приведени подъ отговорностъ за закононарушения и прѣстѣпления.

А. Коновъ: Досега нѣма никой наказанъ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Има много наказани. Азъ имамъ тукъ една таблица за разгледанитѣ дѣла,

въ резюме. Въ Софийския военен-полеви съдъ има заведени 142 дъла и привлечени под отговорност 217 души; въ Пловдивския има заведени 135 дъла, подведени под отговорност 203 души; въ Русеския — 100 дъла, подведени под отговорност 114 души; въ Македонския — 2 дъла, подведени под отговорност 5 души и въ Тракийския — 12 дъла, подведени под отговорност 14 души. Отъ тѣзи дъла сж разгледани доста и има още да се разглеждатъ. Обаче едно прави впечатление, г-да, което, вѣрвамъ, ще направи и вамъ впечатление. Въ Софийския военен-полеви съдъ сж разгледани 55 дъла, отъ които 51 сж прѣкратени или подведени под отговорност лица сж оправдани, а само по 4 дъла има осждени.

А. Коновъ: Много дъла за нищо.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Разбира се, когато се даватъ лица подъ съдъ за нищо, ще се оправдаятъ. Въ Пловдивския военен-полеви съдъ сж разгледани 69 дъла, отъ които 65 сж прѣкратени или лицата оправдани, а само по 4 сж осждени; въ Русенския военен-полеви съдъ сж разгледани 83 дъла, отъ които 78 сж прѣкратени, а има осждени само по 5 дъла. Ще си припомнимъ, г-да, че въ миналата сесия тукъ, въ Камарата, даже и въ вѣстниците азъ направихъ единъ апелъ и къмъ васъ и къмъ всички да ми помагатъ, да ми се донесатъ, да ми се съобщава за всичко, което се научи, обаче да се посочватъ факти, лица, мѣста, дати, за да могатъ да се доказватъ тѣзи работи. Въ това отношение мнозина ми помогнаха. Обаче, какво излѣзе? Много отъ нѣщата, които се посочиха, за които се привѣкоха хора подъ съдъ, се оказаха невѣрни и сѣдилницата — не вѣрвамъ нѣкой да може да се съмнѣва въ разсѣдванията и разглежданията на дълата — виждатъ, че това сж слухове преувеличени и разнасяни отъ уста въ уста и най-после въ края на краищата, човѣкътъ, слѣдъ като го терзаятъ слѣдъ като го влачатъ и затварятъ, оправдаватъ го. Естествено г-да, при тѣзи условия не можемъ само да наказваме безъ вина. А сме завели толкозъ много дъла за всѣки слухъ, за всѣко донесение, за всѣко посочване, и това като-че-ли иска да каже, че не трѣбва толкозъ много да вѣрваме на всичко, което се говори. Заради туй ще трѣбва, когато се съобщава, да се провѣрва, а не само да се вѣрва на всѣки слухъ, както това като-чели става.

К. Сидеровъ: Така, като слушамъ, май не ще има нужда отъ анкета: много чиста излѣзе работата.

П. Даскаловъ: Като продължавате да викате, че биволтъ хвърчи.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Сега, по въпроса за прѣхраната и облѣклото въ войската. Тукъ, дѣйстви-телно, много се говори за прѣхраната на войската, но повече се сочатъ работи или мѣстни, за извѣстни пунктове, или пъкъ отъ миналото. Азъ казахъ, че имаше време, когато не се получаваше достатъчно хлѣбъ. Това го знаемъ всички. Направиха се всички усилия да се подобри това и се подобри донѣкъ, но не искамъ да кажа, че качеството на хлѣба е кой знае какво хубаво. Но защо? Защото отначалото давахме много хубаво качество хлѣбъ, което дорече сега да даваме по-лошъ. Ако отначало бѣхме почнали да даваме хлѣбъ съ малко смѣсъ отъ царевича, днесъ нѣмаше да дойдемъ да даваме хлѣбъ съ 50% царевича.

Отъ лѣвицата: 50%!

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Ако щете, припишете го това за наша грѣшка, за наша вина. Научихме хората на добъръ хлѣбъ и сега хлѣбътъ имъ се вижда лошъ. Не искамъ да кажа, че е добъръ, обаче нашитѣ войници, г-да, сж скромни и поминаватъ и съ това, като знаятъ, че службата, която носятъ, имъ налага и малко търпѣние. Не че отъ тукъ не се полагатъ грижи, не се правятъ усилия. Прави се всичко, обаче, като комбинираме всички дѣйствия, дохожда се до тия резултати. Но въ всѣки случай тѣзи резултати сега сж задоволителни, защото нашитѣ войници, макаръ и да не получаватъ чистъ житенъ хлѣбъ, обаче получаватъ количеството, което имъ трѣбва.

Относително месото тѣй сжщо имаше едно врѣме, когато не можеше да се получава, защото трѣбваше да се колятъ агнета, които мѣчно се прѣвозваха и направихме разпореджидане, щото агнетата да се колятъ тукъ, а тамъ да се праща добитѣкъ, който може да отива. Обаче, въ всѣки случай, отиването на месото ставаше доста бавно и, докато

частитѣ да си набавятъ добитѣкъ, който се изпраща отъ тукъ, извѣстно врѣме нѣмаха месо. Не искамъ да кажа и сега, че всѣки пътъ иматъ месо, обаче иматъ минимумъ три пъти въ недѣлата, а нашитѣ войници се задоволява, защото тамъ има градини съ зеленчуци и храната е вече осигурена, а и новата реколта идва да ни помогне.

Казва се, че има жито въ страната, но го криели. Е добре, има жито, г-да, може би да има, но ние не го намираме. Азъ ви казахъ съображенията. Ако вземемъ да постѣпимъ съгласно онова измѣнение на закона, да ходимъ да се ровимъ навсѣкѣ въ хамбаритѣ, въ избитѣ, въ купитѣ, да търсимъ отдолу жито, да разплакваме сѣмействата на войниците, може би да намѣримъ. Обаче ние прѣцѣняваме иначе — че нашитѣ войници ще бѣде по-доволенъ да получава хлѣбъ съ 50% жито и 50% царевича, но да не отива да обезпокояваме неговото сѣмейство.

Отъ дѣсницата: А-а-а! (Голѣмъ смѣхъ)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Не сме правили туй нѣщо и чакаме сега новата реколта сама да подобри хлѣба. Обаче положението не е такова, каквото се рисува. Г. Такевъ ми даде тукъ едно парче, което ми даде за хлѣбъ. Съжалявамъ, че на г. Такевъ нѣкой му е далъ това нѣщо и му е казалъ, че е хлѣбъ. Това не е вѣрно, това е пресуванъ фуражъ за конетѣ.

Отъ дѣсницата: А-а-а! (Голѣмъ смѣхъ)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Лошъ хлѣбъ може да има, но съ царевича. Ние пращаме на нашитѣ хора жито и царевича по 50%. Може да видимъ лошъ хлѣбъ само отъ царевича. Обаче този хлѣбъ, който дадохъ да се анализира, съдържа трици и остатки отъ захарна фабрика. . .

М. Такевъ: Отъ овесъ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: . . . отъ пѣтва и отъ овесъ. — Слѣдователно, въ него има захаръ, и той не е хлѣбъ, а е прѣсуванъ фуражъ, отъ който и азъ ви давамъ тукъ едно по-голѣмо парче (Показва едно парче), а въ Военното министерство имаме голѣми парчета. (Голѣмъ смѣхъ и рѣжкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсниа центъръ)

М. Такевъ: Г. министре! Позволете! Хлѣбътъ е донесенъ отъ фронта на II армия отъ войникъ. (Възражение отъ дѣсницата) Имайте търпѣние! Донесено е по-голѣмо парче. (Възражения)

Министъръ Ж. Бакаловъ: Въ Бургаската захарна фабрика има 100 хиляди килограма такава меласа за храна на добитѣка.

П. Даскаловъ: Този хлѣбъ е за Васъ, г. Такевъ!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

М. Такевъ: Г. министре! Да се обяснимъ. Хлѣбътъ е изпратенъ до менъ отъ фронта на II армия. Държа на Ваше разположение и човѣка, съ условие, разбира се, че нѣма да пострада.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Ако е излѣгалъ, ще пострада.

М. Такевъ: Той донесе повече отъ този хлѣбъ. Но по-неже сега казвате, че хлѣбътъ се състои отъ 50% захария и 50% царевича или другъ пирмѣсъ, ще Ви съобща, че днесъ армията на южния фронтъ въ извѣстни части яде само царевича.

Министъръ Д. Петковъ: Може да яде царевича, но туй не е царевича.

М. Такевъ: Позволете, имайте търпѣние! (Къмъ военния министъръ) Г. министре! Констатирано е въ VI дивизия, че въ чувалитѣ сж брашно и туряно пепелъ и циментъ. Има актове съставени и изпратени до Васъ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Може.

Нѣкой отъ дѣсницата: Излѣгали сж Ви.

М. Такевъ: Г. министре! Ще Ви кажа, че въ чувалитѣ сж брашно, изпратени въ Неврокопъ, сж намирани парчета плочи. . .

Д-ръ Х. Георгиев: Празни приказки.

М. Такев: . . . за да се разбере, защо въ този хлъбъ има остатки отъ захарна фабрика, овесъ и боклуци; защото така се храни войската, защото въ хлъба се туря пепелъ и циментъ! — Това е въ VI дивизия. Г. министре! Провърете върно ли е това, което казвамъ.

Нъкой отъ дѣсницата: Излъгали сж Ви, подиграли сж Ви.

П. Даскалов: Въ Бургазъ има 100 хиляди килограма такъв фуражъ за конетъ. (Глъчка)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Както и да е, кризата, каквато е имало по прѣхраната, тя е минала.

М. Такев: (Къмъ д-ръ Х. Георгиевъ) Вашитѣ гешефти докараха армията до това положение.

Д-ръ Х. Георгиев: Празни приказки сж, засрамете се.

М. Такев: Прездата, прездата, Вие ще отговаряте за нея.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д-ръ Х. Георгиев: Засрамете се, това хлъбъ ли е за войската?

М. Такев: Това е хлъбъ отъ армията; съ това се храни тя.

Д-ръ Х. Георгиев: Дѣцата лъже.

М. Такев: По-добръ бѣше да мълчишъ. Ще говоришъ за прездата!

Д-ръ Х. Георгиев: Вие да мълчите.

М. Такев: Нѣма да мълча.

Д-ръ Х. Георгиев: 30 жертви въ Русчукъ се дължатъ на Васъ — да мълчите.

И. Симеоновъ: За Васъ царътъ питалъ, дали сте достигнали 2 милиона лева. Вашиятъ първенецъ отговорилъ, че сте стигнали 2 милиона лева.

Д-ръ Х. Георгиев: Ще направимъ анкета и ако се докаже, . . .

И. Симеоновъ: Това се говори въ цѣла България.

Д-ръ Х. Георгиев: Факти искамъ, докажете го. Мошеникъ сте!

И. Симеоновъ: И дѣцата говорятъ за това.

Д-ръ Х. Георгиев: Мошеникъ!

И. Симеоновъ: Азъ не съмъ мошеникъ и хайдукъ, вие сте хайдуци!

Отъ дѣсницата: А-а-а!

И. Симеоновъ: Вие прѣстѣпления сте извършили.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Кажете защо, може ли така? Само гюрюлтня вдигате.

И. Симеоновъ: Не искамъ да се карамъ. (Шумъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля тишина, г-да.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Г-да! Ни най-малко не се съмнѣвамъ, че този хлъбъ е изпратенъ на г. Такева отъ втората армия. Вчера бѣше при менъ командующъ втората армия генералъ Тодоровъ, говорихъ съ него, и безъ да знаей, дали този хлъбъ е отъ втора армия, питахъ го: изобщо съ прѣхраната какъ сте? Каза ми, че сега сж добръ, иматъ хлъбъ, за да даватъ толкозъ, колкото трѣбва.

Хлъбътъ би било желателно да се подобри, което и азъ сжщо знаей и се мъча да съберемъ жито, съ което ще го подобримъ и ще помогнемъ въ това отношение. (Глъчка)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля ви се, тишина.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: По отношение на облѣклото, г-да, азъ казахъ нѣколко пѣти, че тѣй сжщо отъ началото имавме малко облѣкло. Облѣкло и обуща се доставиха и е дадено въ армията въ прѣдостатъчно количество. Тия примѣри, които се сочиха тукъ, тѣ не показватъ, че нѣма облѣкло. Че нѣкой началникъ билъ казалъ на войниците, като отидатъ въ отпускъ, да си взематъ обуща или долни дрехи, възможно е, . . .

А. Коновъ: Заповѣдъ отъ началника — може ли да не я изпълни войникътъ?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: . . . но това не значи, че не сме дали. Дрехи има прѣдостатъчно. Не искамъ да давамъ цифри, обаче казвамъ, че отъ всички артикули сж доставени почти на цѣлата армия по два чифта, а особено ботуши. Имахме недостигъ въ панталони — това казахте и Вие и азъ го признавамъ — обаче прѣзъ лѣтото войниците ходятъ съ лѣтни панталони, и въ туй врѣме бързае всичко, каквото се изкара, да се прави на панталони и до началото на идущата зима — дай, Боже, да не дойдемъ до зимата, обаче всичко готвимъ — ще имаме панталони въ достатъчно количество. Вѣренъ е този случай, който посочва г. Такевъ, че е дошла една команда отъ Пловдивъ безъ дрехи, за да изучава тукъ дезинфекцията, почезе тукъ направихме хубава инсталация за дезинфекциране на дрехи и за измиване на хората, за да се запазятъ отъ болести. Обаче тия повикани хора сж санитарни и слуги отъ болницитѣ, които не сме обличали. На тѣхъ дрехи не сж дадени по твърдѣ разбираеми за васъ причини, защото форментѣ дрехи ги пазимъ да ги даваме само на войниците по фронта, по караулитѣ, които дѣйствително трѣбва да иматъ форма. Тия, които сж задържани въ царството и милитаризирани, не само въ болницитѣ, ами и въ разнитѣ канцеларии, понеже сж запазени и стоятъ на сушина и понеже противникътъ нѣма да ги улови и да каже: вие сте башибозуци и да ги убие, на тѣхъ не сме дали дрехи, освенъ по една фуражка, тѣ сж съ собствени дрехи. Сега може да стане въпросъ да имъ дадемъ нѣщо да си поддържатъ облѣклото, обаче военно облѣкло не можемъ да имъ дадемъ.

А. Коновъ: Почти цѣлото опълчение е съ свои дрехи.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Г-да, има единъ фактъ, който трѣбва да ви посоча и който трѣбва да ви убѣди всички, че армията не гладува, както се казва, и не ходи гола и боса, а напротивъ, има облѣкло, има и храна, разбира се, не таквазъ, каквато би трѣбвало да бжде — признавамъ го — но храна здрава и достатъчна. Този фактъ е, че ние досега въ нашата армия каточе на пукъ на всички други, не допуснахме да се яви нито холера, нито петнистъ тифъ, нито нѣкоя друга заразителна болестъ, когато сме заобиколени отъ тия болести — въ Цариградъ, Одринъ, Елбасанъ и въ австрийската армия има такива болести. Това мислите, че е нѣщо случайно, че е нѣщо паднало отъ Бога? Това е благодарение на достатъчното облѣкло, което дадохме на войниците, на мѣрkitъ, които взехме за тѣхната чистота, за дезинфекцирането на дрехитѣ имъ, тѣй сжщо и на храната, която е давана въ достатъчно количество и здрава.

Въ заключение ще кажа, г-да, че мисля, какво съ тия обяснения азъ изпълнихъ единъ дългъ, и мисля, че повечето отъ господата, които не сж настроени, по каквито и да е причини, ще видятъ, че туй, въ което се упрѣкваше Военното министерство, сж слухове, пушани по разни съображения, по разни причини и съ разни намѣрения. Азъ, г-да, отъ уважение къмъ васъ, отъ уважение къмъ мѣстото, на което стоя, и отъ уважение къмъ положението, което заемамъ, не можахъ и не съмъ въ състояние да си служа съ онѣзи похвати и съ онѣзи изражения, съ които ми се хвърляха тия упрѣци, обаче азъ съмъ убѣденъ, че господата, които бѣха зле информирани, които бѣха събрали неправѣрни слухове, сами ще видятъ, че напразно въ тази ограда дадоха изражение на такива похвати и на такива маниери, които би било по-добръ да се избѣгватъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Председателстващ д-р И. Момчилов: Има думата г. д-р Христо Георгиев за лично обяснение. Моля го да бъде по-внимателен.

Д-р Х. Георгиев: Апелирам към г. Симеонова, за когото имам мнение и увърненост, че е единен почтен човек.

К. Пастухов: Е-е-е!

Д-р К. Провадалиев: Тогава, да кажем, че е непочтен.

Д-р Х. Георгиев: ... и вървам, че той ще има достатъчно доблест, ако в случай му се даде възможност да се убеди, че тия обвинения, които хвърли върху мене, сж невърни, да ги оттегли лично прѣд васъ. И заявявамъ, че ако г. Симеоновъ може да посочи нѣкакъвъ некресивъ фактъ за мене, който може да урони прѣстижа и достойнството на единъ честенъ човекъ и народенъ прѣдставителъ, азъ съмъ готовъ да излѣза и да не се върна тукъ. Ако не се окаже такъвъ фактъ, моля го, като почтенъ човекъ, да си оттегли думитѣ.

И. Симеоновъ: Моля, двѣ думи.

Председателствующ д-р И. Момчиловъ: Имате думата.

И. Симеоновъ: Г. Георгиев! Ако искате да Ви кажа случая и ако е въпросъ за оттегляне на думитѣ, азъ бихъ ги оттеглилъ тогава, когато съмъ виновенъ и бихъ падналъ триста пѣти на колѣнѣ.

Председателствующ д-р И. Момчиловъ: Ама нѣма да оскърбявате.

И. Симеоновъ: Обѣщавамъ Ви, че нѣма да оскърбявамъ. Говори се, че Негово Величество Царѣтъ на всички българи билъ запиталъ г. министъръ-президента, когато билъ въ двореца: „Стигна ли Вашиятъ зетъ 2 милиона лева“?

Председателствующ д-р И. Момчиловъ: (Звъни)

И. Симеоновъ: Ама това се носи отъ злонимѣрени хора.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

И. Симеоновъ: Г-да! Дайте ми възможностъ да дамъ обяснения. Азъ ще искамъ извинение, ако е въпросъ за извинение. Чухъ за много сдѣлки, въ които влиза г. д-ръ Георгиевъ, но документи не мога да посоча. Ако не мога слѣдъ 2—3 дена лично да прѣдставя данни, че г. д-ръ Георгиевъ е влизалъ въ сдѣлки, азъ ще си оттегля думитѣ публично отъ трибуната на Народното събрание.

Д-р К. Провадалиевъ: Това Ви прави честь.

Отъ дѣсницата: Bravo!

К. Пастуховъ: Нѣма ли разрѣшение отъ вчера г. Гендовичъ да изнесе 50 вагона царевича? (Смѣхъ)

Председателствующ д-р И. Момчиловъ: Г. Пастуховъ! Вие сте сериозенъ човекъ и Ви моля да не се обръщате така.

Х. Гендовичъ: Азъ ще ти дамъ обяснения и ще ти напълня устата.

Председателствующ д-р И. Момчиловъ: (Звъни)

Х. Гендовичъ: (Къмъ прѣдседателстващия) Сетнѣ?

Председателствующ д-р И. Момчиловъ: Отъ кого вземахте думата?

Х. Гендовичъ: Никога не сте давали думата на менѣ! (Общ смѣхъ)

Председателствующ д-р И. Момчиловъ: Г. Пастуховъ! Втори пътъ Ви обръщамъ вниманието, да не се обръщате така. Недейте мисли, че се намирате въ циркъ.

Има думата г. министъръ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ.

Министъръ Н. Апостоловъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ чл. 4 и 5 на законопроекта се прѣдвждатъ кредити за Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ, и понеже нѣкои отъ г. г. ораторитѣ сж се спрѣли върху кредититѣ по моето министерство, азъ съмъ длъженъ да дамъ нѣкои кратки обяснения по тия кредити.

Най-напрѣдъ по чл. 4 се искатъ 16.000.000 л. за доставки на слѣднитѣ желѣзнопѣтни материали: а) локомотиви, вагони и резервни части — 12.000.000 л.; б) релси, стрѣлки, траверси и други материяли за поддържането — 3.200.000 л.; в) желѣзобетонни постройки, резервоари и други — 800.000 л.;

Г. г. народни прѣдставители! Както ви е извѣстно, къмъ нашата желѣзнопѣтна мрѣжа се прибавиха двѣ нови линии. Едната, която завзехме отъ компанията на източнитѣ желѣзници и отъ Junction — а и другата, която завзехме въ сръбската територия. Естествено е, че трѣбва да има повече подвиженъ материалъ, за да се устрои службата, която се налага, особено отъ сегашнитѣ обстоятелства. Още прѣди миналата балканска война желѣзницитѣ не бѣха си набавили нужнитѣ материали, като вагони и локомотиви, а пъкъ всички вагони и локомотиви бѣха твърдѣ много изхабени прѣзъ миналата война, послѣ се доизхабиха прѣзъ сегашната война, и стана нужда да прибѣгнемъ до съдѣйствието на нашитѣ съюзни държави, да вземемъ отъ тѣхъ подъ наемъ локомотиви. Така, по искането на военнитѣ власти, а сѣщо по рапорта на г. директора на желѣзницитѣ, вземаха се подъ наемъ най-напрѣдъ 60 локомотива отъ прускитѣ администрации на желѣзницитѣ. Послѣ военнитѣ вземаха подъ наемъ 50 локомотива пакъ отъ прускитѣ желѣзнопѣтни администрации. Сега направихме единъ търгъ за 45 локомотива, които ще се набавятъ до месецъ октомврий, и скоро ще започнатъ да пристигатъ първитѣ партиди. Тия 45 локомотива ги вземаме отъ една пруска фабрика, погочена отъ пруското военно министерство, и по цѣнитѣ, по които сѣщата фабрика доставяла на пруското военно министерство локомотиви. Сега на 7 т. м. има търгъ за други 60 локомотиви, за да може тия, които сж взети подъ наемъ, да ги замѣстимъ съ наши локомотиви. Този търгъ е обявенъ пакъ по указание на пруското военно министерство, което обясни — то си има свои вътрѣшни съображения — че не желае да възложи доставката на една фабрика, защото, доколкото можахъ да разбера отъ прѣдставителитѣ на разнитѣ фабрики, които дойдоха въ министерството, като че-ли фабрикантитѣ отъ другитѣ малки държави въ германската империя искатъ да упрѣкнатъ пруското правителство, че давало само на свои фабрики доставкитѣ. Вслѣствие на това пруското военно министерство ни каза: „Този пътъ обявете търгъ, и фабриката, която даде най-износна цѣна, ние ще я освободимъ да фабрикува вашитѣ локомотиви“, тъй като извѣстно ви е, г. г. народни прѣдставители, че всичкитѣ германски фабрики сж ангажирани съ доставки на пруското военно министерство. Тѣй щото, този кредитъ, който се иска за локомотиви, е абсолютно необходимъ, защото локомотивитѣ, които сме взели подъ наемъ, трѣбва да ги освободимъ, понеже за тѣхъ плащаме твърдѣ скъпо.

Г. Теодоровъ, мисля, е говорилъ, че този кредитъ не трѣбва да влиза въ този законопроектъ за воененъ кредитъ. Г. г. народни прѣдставители! Тия локомотиви ние ги вземаме сега по-скоро за военни нужди и за нуждитѣ, които създаде сегашната война, и естествено е да прибѣгнемъ къмъ военнитѣ кредити. Нали се знае, че тази година не гласувахме бюджетъ — бюджетътъ е отъ прѣди войната — слѣдователно, нѣмаме прѣдвидени такива голѣми суми, които да посрещнемъ нуждитѣ, които сж създадени отъ войната — да купимъ за 10—15 милиона лева локомотиви и вагони. Та, естествено, слѣдва, че трѣбва да се прибѣгнемъ тамъ, дѣто има пари, за да удовлетворимъ нуждитѣ.

А. Коновъ: Ние имаме закони за тия работи — какъ може да се доставятъ така вагони и локомотиви?

Министъръ Н. Апостоловъ: Какви закони имаме?

А. Коновъ: Какъ така казвате: „естествено слѣдва“.

Министъръ Н. Апостоловъ: Разбира се, имаме закони. Азъ ви казвамъ, че имаме нужда отъ вагони и локомотиви, но нѣмаме прѣдвидени суми въ бюджета отъ 1915 г. Къдѣ ще търсимъ такива суми? Ще ги търсимъ въ военнитѣ кредити. Кой нужди искатъ тия 12.000.000 л. за локомотиви и вагони? Военнитѣ нужди, слѣдователно, трѣбва да се обрнемъ къмъ военнитѣ кредити и оттамъ да ги вземемъ.

А. Коновъ: Ще внесете отдѣлно прѣдложение.

Министър Ж. Бакалов: И ако бжде отдѣлно, пакъ финансовиятъ министъръ ще внесе прѣдложение за тази сума.

Министър Н. Апостолов: Г. министърътъ на финансите отѣдъ ги взема, безразлично е за мене. На мене ли ги дадете или на военния министъръ, той да ми ги прѣдаде, за мене е еднакво, достатъчно е да се посрещнатъ нуждитъ, които се намагатъ отъ обстоятелствата. Та, казвамъ, не е сериозно туй, което поддържа г. Теодоровъ, че трѣбва да се взематъ отъ другадъ нѣждъ, а не отъ военните кредити. Не виждамъ кѣдъ сѣ съображенията му. Г. финансовиятъ министъръ, който дава кредититъ, даде ли ги на мене лично въ моя бюджетъ, или на военния министъръ, който да ми ги прѣхвърли, за мене е безразлично, еднакво ми струва.

Сега другиятъ въпросъ пакъ се касае до желѣзницата Шуменъ—Карнобатъ; по него взе думата г. Такевъ и г. Теодоровъ. Г. г. народни прѣдставители! Да ви разправа историята на тази желѣзница. Почти същото трасе е изучено още въ турско време въ 1872 г. и бѣше възложено на баронъ Хиришъ да строи същата линия. И тогава тази линия се наричаше стратегическа и щѣше да служи за военни цѣли. Въ 1894 г., въ народняшко врѣме, когато се гласува специалниятъ законъ за същата тази линия, пакъ отъ същите мотиви се излѣзе, а именно, че тази линия ще бжде стратегическа. Та не е вѣрно, че нѣмало законъ; законътъ е прѣдъ менъ — и г. Такевъ е взелъ думата по него — и гласи: (Чете) „Законъ за проектиране и построяване желѣзнопътна мрѣжа въ България, утвърденъ съ височайши указъ отъ 20 декемврий 1894 г. № 10, обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“ бр. 10 отъ 14 януарий 1895 г.“ Въ чл. 4 се казва: (Чете) „За първостепенни линии се считатъ: централната линия, която почва отъ Романъ прѣзъ Плѣвненъ и селата“ — изброяватъ се — и завършва до станцията Шуменъ“, а въ пункта VI на същия членъ се казва: (Чете) „И линията, която се отдѣля между станцията Чаталаръ и Шуменъ на централната линия и се свършва съ една точка на Ямболъ—Бургазката линия“.

М. Такевъ: Кѣдъ?

Министър Н. Апостолов: Това е законъ, който опрѣдѣля, че една линия ще се отдѣли между станциитъ Чаталаръ и Шуменъ, ще мине прѣзъ Балкана и ще слѣзе на желѣзнопътната линия Ямболъ—Бургазъ.

М. Такевъ: И азъ цитирахъ този членъ.

Министър Н. Апостолов: Г. Такевъ пита, кѣдъ ще се свърже. На 1911 г., когато се знаеше, че ще има балканска линия. Дирекцията на постройкитъ на желѣзницитъ е внесла единъ специаленъ докладъ за тази линия въ Министерския съвѣтъ и послѣдниятъ, като е разгледалъ мотивитъ на този докладъ, е намѣрилъ, че тази линия, като линия стратегическа, е отъ първа необходимостъ и е поставилъ да стане изучаването ѝ и да се опрѣдѣли на коя точка между Ямболъ и Бургазъ ще се свърже. По-нататкъ Министерския съветъ, по докладъ на респективния министъръ, постановилъ, че тази точка ще бжде Карнобатъ. Значи както виждаме, законътъ, по който тази линия ще се строи, е билъ гласуванъ въ 1894 г. и въ него се опрѣдѣлятъ двѣ крайни точки: горѣ между Чаталаръ и Шуменъ и долу между Ямболъ и Бургазъ. Министерскиятъ съвѣтъ, по силата на този законъ, има право да потърси тѣзи двѣ крайни точки и ги намира тамъ, кѣдѣто азъ прѣдлагамъ трасето.

М. Такевъ: Тамъ е грѣшката.

Министър Н. Апостолов: Абсолютно никаква грѣшка нѣма.

М. Такевъ: Трѣбва специаленъ законъ, както е постановилъ законодателятъ въ 1885 г.

Министър Ж. Бакалов: Сега ще има специаленъ законъ.

М. Такевъ: Какво се мѣшатъ вие? На всѣка манджа мекродия. Васъ какво Ви интересува?

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, г. Такевъ.

М. Такевъ: (Къмъ министъръ Ж. Бакаловъ) Оставете човѣка да говори, ние съ него се разправаме, никой не говори съ Васъ. Мѣлчете, както и другитъ мѣлчатъ.

Министър Ж. Бакаловъ: Защо ще мѣлча?

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Такевъ! Вие сте човѣкъ на строгия порядкъ — недѣйте прѣкъсва г. министра.

Министър Н. Апостолов: Г. Такевъ! Вие сте взели думата по същия този законопроектъ отъ 1894 г. и прѣдполагамъ, че бихте съзрѣли тази празнота, ако наистина сте смѣтали, че има такава.

М. Такевъ: Ако позволите двѣ думи да кажа за обяснение. Спорътъ, г. министре, бѣше на коя точка да се скачи линията — дали да бжде тя Зимница—Котелъ—Шуменъ или пъкъ Карнобатъ — Шуменъ. Ето защо азъ казахъ, па и г. Теодоровъ каза, че трѣбва съ законъ да се опрѣдѣли. Ние имаме три трасета: едното отъ Зимница, другото отъ Карнобатъ и третото отъ Айтосъ; затуй, казвамъ, г. министре, че трѣбва да се прѣдстави единъ докладъ на изучени трасета и, което трасе прѣдставлява прѣимущества, него ще гласуваме. Така е по закона отъ 1885 г. и по-нататкъ, споредъ измѣненята му въ 1894 и 1897 г. Това ми бѣше думата.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Такевъ! Вие трѣбваше да искате разрѣшение да говорите отъ мене, а не отъ г. министра.

Министър Н. Апостолов: Прѣдполагамъ, че законодателятъ въ 1894 г. не е желалъ да налива изъ пусто въ празно, а е искалъ да върши една работа положителна, искалъ е да се създаде едно нѣщо, което ще се реализира единъ денъ. Ако работата е само тѣй платонически да създадемъ една линия прѣзъ въздуха, да прѣмине Балкана, това не може да бжде сериозно. Законодателятъ е прѣдполагалъ, че тази желѣзнопътна мрѣжа ще се реализира, както дѣйствително почна тутакси да се строи централната линия. Слѣдователно, може да се допусне, че тогава се е мислило и тази линия да се строи, затова законодателятъ — азъ така схващамъ — е опрѣдѣлилъ двѣтъ междинни точки между Чаталаръ и Шуменъ на сѣверъ и на югъ между Ямболъ и Бургазъ и оставилъ на техницитъ да намѣрятъ най-подходящото трасе. Техническата комисия е намѣрила, че най-подходящо трасе е туй, което прѣдлагаме ние сега, което ще мине прѣзъ Смѣдово и ще дойде до Карнобатъ, а не на Зимница. При менъ се яви една специална депутация, отъ твърдѣ видни граждани, повечето отъ Котленско, която поиска да сезира Министерския съвѣтъ съ въпроса не бива ли тази желѣзница да мине прѣзъ Котелъ. Азъ тогава въ тѣсенъ кръгъ отъ хора показвахъ рапорта на главнокомандующия, на Главната квартира, взехъ постановлението и на Министерския съвѣтъ и казахъ туй, което можахъ да кажа, че тази линия — Карнобатъ—Шуменъ — е първостепенна и че тя трѣбва да се построи. Между тѣхъ имаше офицери отъ инженернитъ войски, които казаха: „Шомъ Главната квартира е посочила туй трасе и шомъ техницитъ при Министерството на желѣзницитъ намиратъ, че това трасе е най-удобно, че тамъ ще се направи най-лесно една прѣвозоспособна линия, то ние не можемъ да правимъ въпросъ да се измѣни туй трасе и да се започне ново изучаване на трасето презъ Котелъ; обаче, молимъ, казваше тази депутация, при свободното време да се започне изучаването и на второто трасе“. И наистина, нищо не ни прѣчи при свободно, нормално врѣме, да изучимъ и другото трасе. Така стои въпросътъ. Значи има законъ и сега остава само да се гласува кредитътъ. Въ Министерския съвѣтъ, по поводъ на единъ специаленъ докладъ на Главната квартира, азъ внесохъ докладъ, съ който искахъ да се построи тази линия, и тамъ прѣдвидѣхме този кредитъ, за който се говори въ чл. 5 на настоящия законъ.

М. Такевъ: Азъ не съмъ противъ постройката, но казвамъ, законъ дайте.

Министър Н. Апостолов: Затова казваме, че тази линия ще се строи отъ военния кредитъ и голѣма частъ отъ нея ще се строи по стопански редъ, съ войници и плѣнници.

Понеже стана приказка за едната и другата линия, азъ дѣлжа, г. г. народни прѣдставители, да ви прѣдставя една сравнителна таблица, така да се каже, за прѣимствата на едната линия прѣдъ другата.

Нѣкой отъ лѣвницата: Г. министре! Изучено ли е трасето Зимница—Котелъ?

Министър Н. Апостолов: Ще ви кажа. Една част от туй трасе е неизучено, обаче, като се знае направлението, точките, през които се предлага да мине, и като се знаят естествените препятствия, които трябва да се преодолеят, понеже има карта, техниките са в състояние да ни дадат всички подробности. От тях има доклад, който ще прочета пред вас и от който вие ще се убедите, че има една голяма разлика, както в дължината, тъй и в първоизползваемостта на едното трасе пред другото, а тъй също и големите съоръжения, които са в ръка на едната и в полза на другата. Ето, напр., какво казват за линията Шумен—Карнобат. Тази линия минава през: (Чете) „Карнобат, Куркуджа, Комарево, Подвес, Енч-Махале, Хотал, Камчи-Махле, Биок-Конак (водораздѣла), Риж, Байрам-дере, Горска-барака, Смѣдово, Мараш, Чаталар, Шумен. Дължина 98 километра. Минава водораздѣла между Тунджа и Луда Камчия на кота 320 м. и водораздѣла между Луда и Голѣма Камчия на кота 340 м., когато другата минава водораздѣла между Тунджа и Луда Камчия на кота 449.4 м., а тая между Луда и Голѣма Камчия — на кота 600 м.“ Тъй че виеждате, че работата при втората линия е голяма — изкачването е почти два пъти по-високо. (Чете) „Частта Карнобат—Подвес е 27 км., с 10‰; частта Чаталар—Байрам-дере е 30 км., с 10‰ и частта Подвес—Байрам-дере — 41 км., с 15‰. Голѣми съоръжения: два моста над Камчията при Чаталар и при Хотал и един голѣм тунел от 1400 м. на Биок-Конак (водораздѣла). Много първоизползвателна линия и по профил по-добра от много досега построени полски железници — Русе—Горна-Орѣховица, Плевен—Шумен, Мездра—Видин — които имат качвания по-големи от 15‰ до 20‰ и 25‰, значи, ще бъде полска линия. Стойността на линията Карнобат—Шумен е около 18 милиона лева“. Сега да видим линията Зимница—Котел—Шумен. Както ви казах, тя има дължина 141 км. и минава водораздѣла между Тунджа и Луда Камчия на кота 449.4 м., а тая между Луда и Голѣма Камчия — на кота 600 м. (Чете) „Както първият, така също и вторият водораздѣл се минават с най-големия допустим качване от 25‰, когато при другата бѣше 10—15‰. Линията в сравнение с тази от Карнобат през Биок-Конак до Шумен е съвсѣм балканска с голѣми качвания, слѣдователно, с много малка първоизползвателност.

„Трасето през Котел не може по никакъв начин да удовлетвори големите задачи, които се възлагат на източното прѣзбалканска линия за народната отбрана. Независимо от това, но и в мирно време тя ще има да надѣлява значителен трафик между Сѣверна България, Южна България и Бѣломорска България. Тя ще бъде в бъдеще и важна международна артерия, чрез която ще се съобщава източна Европа с Цариград.

„Независимо от всички тия явни преимущества на линията Карнобат—Шумен, тази през Котел, като планинска линия, ще има колосални работи за извършване. Само в частта ѝ между Котел и Тича на едно протежение от 20 км., тя ще има един голѣм тунел от 1400 м. и други 5 тунела с дължини варируещи между 500, 400 и 250 м., три голѣми виадукта и пр., когато при другата линия имаме само един единичен тунел, а тук имаме други пет.

„Речемъ ли да замѣстим тази част на линията, която ще ни даде един лабиринт от съоръжения с едно обхождане през Ново-село, то ще намалим числото на виадуктите и малките тунели, но затова пак ще имаме един голѣм водораздѣлен тунел от 3.300 м. При тѣзи условия линията през Котел, която ще е дълга 141 км., ще струва около 35 милиона лева на държавата, т. е. двойно повече от Шумен—Карнобатската, без да принесе тя даже и наполовина ползата, която ще има държавата от първата“. Вие виждате, г. г. народни представители, че има едно щателно изучаване на едното и другото трасе. От паралела, който аз направих, и по мнѣнието на нашите техници, които строят линии, не може да има съмнѣние, че трябва да се прѣпочете трасето, което аз предлагам по законопроекта.

Г. г. народни представители! Това са обясненията, които имамъ да дамъ по кредита, който аз искамъ за постройката на тази линия. Както казахъ от самото начало, тази линия е от чисто стратегически характер и затуй и Главната квартира на нея се спира. Сетнѣ, понеже туй трасе е изучено не само от гражданските строители на железниците, а съвмѣстно с военните, с техниките от инженерните войски, ние в Министерския съветъ дойдохме до заключение, че Главната квартира е права. И като се осно-

вахме на общия рапортъ, който е даденъ от техниките при Дирекцията за постройката на железниците и тѣзи при инженерните войски, в Министерския съветъ дойдохме до убѣждение, че трябва да се построи именно тази линия и за нея сега искаме кредитъ.

А. Христовъ: За колко време ще я свършите?

Министър Н. Апостоловъ: Да ви кажа сега, ще ви излъжа.

А. Христовъ: Понеже е за военни нужди, затова питамъ.

Министър Н. Апостоловъ: Ако почнемъ от двѣ страни да я строимъ — и сега даже е отишла една бригада — ако дадатъ повече войскове части и пленници, прѣдполагамъ, че ще може да се свърши за година и половина, двѣ, но, разбира се, работата ще зависи повече от тунела който ще правимъ. Обаче ние мислимъ да направимъ слѣдующето: да направимъ двата краища, най-напредъ от сѣверъ и югъ, и послѣ по сръдката да построимъ единъ транспортъ, било тѣснолинейна линия или пакъ нормална, която сега да заобикаля мѣстата, където ще се прави тунелъ; ще се направи единъ трижгълникъ, ще отиде линията до извѣстно мѣсто и послѣ пакъ ще завие нагорѣ. Та прѣдполагамъ, че въ година и половина, двѣ ще се направи.

Тѣзи са обясненията, които имаме да дамъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на финансите.

Министър Д. Тончевъ: Г. г. народни представители! Ораторите отъ опозиционните парламентарни групи, съ заключение на социалистите, заявиха, че ще гласуватъ единодушно военния кредитъ, който се иска. Г. Теодоровъ вчера направи една резерва, че той ще гласува чисто военния кредитъ, а другите кредити по Министерството на железниците, именно за покупка на подвиженъ материалъ, за постройката на желѣзнопътна линия, за която се говори сега, каза, че не трябва да бъдатъ гласувани въ единъ законопроектъ, който има за цѣлъ да даде само военни кредити. Вие си помните, че въ декемврий мѣсецъ миналата година или януарий мѣсецъ т. г., когато се гласува първиятъ кредитъ отъ 500.000.000 л., въ първия членъ изрично се казваше, че отъ този кредитъ ще се покриватъ всички разходи, които са въ свръзка с мобилизацията или войната, прѣди и слѣдъ датата на обявяването ѝ. И тогава и въ онзи текстъ имаше тъй също кредити, гласувани на министра на съобщенията, на министъра на железниците и на министъра на вътрѣшните работи. Съ други думи, намѣрихме за практично въ единъ и същи контекстъ да помѣстимъ кредитите за нѣколко министерства, защото тѣзи кредити са въ свръзка съ войната, която днесъ водимъ. Също и сега г. министъръ Апостоловъ ви обясни, че кредитите, които се искатъ за покупка на локомотиви и постройка на линии, въ основата си иматъ като причина войната. Обясни се, че локомотивите, които той иска да купи въ размѣръ на 16.000.000 л., се налагатъ отъ нуждите на войната, а тъй също по същитѣ мотиви се налага и постройката на линията. Ето защо азъ ще ви моля, когато ще се спираме на този въпросъ, да не гледаме толкова на формата: защо не раздѣлимъ всички тия кредити въ два или три закона. За васъ е важно не дали са помѣстени въ единъ и същъ контекстъ, а да прѣцѣните, дали са въ свръзка съ нуждите на войната, дали трябва да се гласуватъ въ настоящата минута, и, ако можемъ да спестимъ съ разискванията имъ при единъ и същи контекстъ, даже това да прѣдпочетемъ. Ето по кои съображения Министерството на финансите мислѣше, не само че не върши никаква негодност, както се каза отъ г. Теодоровъ, а наопаки ще бъде тъкмо една лоялностъ къмъ Народното събрание, като раздѣляме тѣзи кредити поотдѣлно въ единъ и същи контекстъ — чисто военни кредити и други кредити, пакъ по причина на войната, но които се даватъ на друго едно министерство. Никогажъ нашето министерство не е имало намѣрението да се яви предъ васъ съ каквото и да е негодното прѣдложение. Прочее, по тѣзи съображения азъ ще моля народното прѣдставителство да съчете, че не ще има нищо неправилно и нередовно, ако се гласуватъ и сега кредитите тъй, както се гласуваха на мѣсецъ януарий, за първото шестмѣсечие.

Г. г. народни представители! По поводъ на военните кредити, а тъй също и на бюджета се повдигнаха цѣль

редъ въпроси, които се изложиха тукъ отъ васъ съ доста голѣмо вълнение и съ голѣма страсть. Азъ зная и разбирамъ всичкото негодувание, съ което се изнесоха нѣкои факти, защото вие се намирате постоянно подъ лошото, подъ подавялющото впечатление на тѣзи милиарди, които всѣки день споменаваме като летящи дългове. Вашата психология е ясна за всѣкиго отъ насъ. Като знаете, че се натрупватъ три милиарди дългъ до края на годината и като чувате, че е извършено еди-каква си злоупотреба или е допусната еди-каква си нередовностъ или че сѫ пражосани безполезно толкова и толкова милиона лева, вашето негодувание е оправдано. Но трѣбва всички безпристрастно да констатираме, че ние всички, безъ изключение, страдаме отъ единъ общъ недѣлъгъ; той е, че изнасяме въ Камарата фактитѣ винаги въ прѣувеличенъ видъ, и тази прѣувеличеностъ е, която ни кара да се вълнуваме, да се сърдимъ и да дохождаме нѣкога тукъ до неприятни сцени. Нашиятъ интересъ не е да дойдемъ да прѣувеличаваме работитѣ сами по себе си, а нашата мисия е да се освѣтляваме върху фактитѣ. Ако има да се изнесатъ нѣкои некрасиви работи, да се изнесатъ въ онзи размѣръ и въ онази обстановка, при която дѣйствително сѫ извършени, за да могатъ да се взематъ и надлежитѣ мѣрки и да се установятъ отговорноститѣ на онѣзи лица, които трѣбва да ги понесатъ.

Д. Теневъ: Важното е да ги нѣма.

Министъръ Д. Тончевъ: И азъ мисля, че, като се лансираха всички тѣзи факти или мисли въ това прѣувеличение, въ което се направиха, мой дългъ е да ви прѣдставя много накратко нѣкои данни, за да ви успокоя по тѣхъ. Азъ ще раздѣля своитѣ обяснения на двѣ части: най-напрѣдъ за общитѣ мисли, които се изказаха по нѣкои финансови въпроси, и, второ, за онѣзи конкретни факти, които се изложиха тукъ, въ Народното събрание, и за които нито г. военниятъ министъръ, нито другитѣ г. г. министри говориха.

По поводъ на бюджета, а тъй също и на военнитѣ кредити, нѣкои г. г. народни прѣдставители, главно въ лицето на г. Сакарова, казаха следующето: „Нашето финансово положение надали и въ бъдеще ще може да се оправи тъй лесно, защото сключениятъ въ 1914 г. заемъ отъ 500.000.000 л., както и авансътъ срещу него отъ 120.000.000 л. не е изпълненъ. Да се справимъ въ двѣ думи съ г. Сакарова. Заемътъ отъ 500.000.000 л., който по таксата си, както е гласуванъ отъ васъ, е само въ опции, днесъ е поетъ отъ банцитѣ отъ синдиката *ferme* и въ двѣтъ си серии, съ изключение на онази сума, която е потрѣбна за постройката на линията Хасково—Порто-Лагосъ, и то по наше искане, защото, слѣдъ като взехме линията Свиленградъ—Деде-Агачъ, може би да се откажемъ отъ тая постройка. И ако днесъ искаме отъ банцитѣ да приематъ *ferme* и тази сума, която е прѣдизначена за постройката на линията и пристанището, още днесъ ще се произнесатъ за приемането ѝ. Слѣдователно, можемъ да бъдемъ спокойни, че банковиятъ синдикатъ се е задължилъ формално, че ще реализира заема отъ 500.000.000 л. и само неговата емисия, неговото емитиране е отложено веднага за следъ войната, защото при днешнитѣ обстоятелства въ Германия не може да се емитира публиченъ заемъ на чужда държава. Това въобщо по заема.

Иде вториятъ въпросъ, който тъй също се откри отъ г. Сакарова, че авансътъ отъ 120.000.000 л. който ние взехме срѣщу голѣмия заемъ отъ 500.000.000 л. пакъ отъ *Diskonto gesellschaft* не билъ изпълненъ. Първото съображение на г. Сакарова, по което той счита, че този авансътъ отъ 120.000.000 л. не е реализиранъ, не е изплатенъ отъ *Diskonto gesellschaft* е, че не били изплатени на французката банка *Banque de Paris et des Pays Bas* 75 милиона лева.

Д-ръ Н. Сакаровъ: За аванса не е казано, а за опцията.

Министъръ Д. Тончевъ: А, то е друго нѣщо. Опцията е въ голѣмия заемъ, но той не е реализиранъ; не ще съмнѣние, че тѣ сѫ изплатени отъ аванса. Но ако азъ съмъ схваналъ добръ Вашитѣ мисли, . . .

Д-ръ Н. Сакаровъ: Злѣ сте ме разбрали.

Министъръ Д. Тончевъ: . . . азъ разбрахъ, че вие предполагате, че 75-тѣ милиона лева на *Banque de Paris et des Pays Bas* трѣбва да се изплатятъ отъ 120-милионния авансъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Не мога да прѣдполагамъ, понеже не е въ аванса.

Министъръ Д. Тончевъ: Изрично е казано, че 75-тѣ милиона лева, които ние дължимъ на *Banque de Paris et des Pays Bas*, ще се платятъ отъ чистото произведение на първата опция на заема отъ 500.000.000 л. Понеже той не е още реализиранъ, и дългътъ отъ 75 милиона лева къмъ тая банка стои. Обаче въ контракта изрично е казано, че ще се плати на тая банка. Значи, по този въпросъ сме съгласни.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Сега иде рускиятъ дългъ, неплатенъ, за който говорихъ азъ, и за австрийския, който е платенъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Да, и за руския дългъ ще кажа. Какво трѣбваше да получимъ отъ банковия синдикатъ по аванса отъ 120.000.000 л.? Трѣбваше банцитѣ да ни дадатъ чистото произведение отъ този авансъ, слѣдъ като си удържатъ прѣдварително лихвитѣ за извѣстно врѣме. И наистина, както ще прослѣдите, контрактътъ за аванса отъ 120.000.000 л. въ съкровищни бонове е подписанъ отъ менъ на 12 юлий 1914 г., обнародванъ е въ „Държавенъ вѣстникъ“ на 4/17 юлий с. г. и на 5/18 юлий, т. е. на другия день, веднага следъ обнародванетоъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, банковиятъ синдикатъ шконтира бонове за 120.000.000 л. и тури на разположение на Българска народна банка за наша смѣтка чистото произведение отъ този авансъ, 88.396.000 марки. Тѣй щото, на 5 юлий българското правителство имаше въ своитѣ партии записани 88.396.000 марки. Това е чистото произведение, слѣдъ като се спаднатъ лихвитѣ, гербовиятъ сборъ и др. За какво и какъ се употребиха тѣзи 88.396.000 марки? Споредъ контракта уговорихме, че *Diskonto gesellschaft* ще заплати за наша смѣтка на Руската азиатска банка 10.000.000 рубли, или както сѫ прѣсмѣтнати, 27.424.000 л., на виенскитѣ банки — 30.000.000 л., а остатъкътъ ще бѣде броенъ на българското правителство. Тѣй и стана. *Diskonto gesellschaft* задържа у себе си сумата 10.000.000 рубли, които трѣбваше да плати на 7 августъ 1914 г., и 30.000.000, които трѣбваше да плати прѣзъ м. ноември на виенскитѣ банки; остатъкътъ се прѣдаде за наша смѣтка на Българската народна банка. Какво става сега съ тѣзи двѣ пера? На Българската народна банка заплатихме частъ отъ дълга на държавното съкровище; виенскитѣ банки на уговорената дата 30 ноември си получиха точно 30.000.000 л. Остава въпросътъ съ 10-тѣ милиона рубли, който нѣколко пѣти се изнася тукъ.

Казахъ ви, че на 5 юлий ние бѣхме вече завѣрени съ 88.396.000 марки. Понеже на 7 августъ, т. е. слѣдъ месецъ трѣбваше да платимъ на руската банка и споредъ контракта трѣбваше да платимъ въ рубли, ние натоварихме на 6 юний *Diskonto gesellschaft* да купи рубли за смѣтка на българското правителство, за да може на 7 августъ да ги изплати въ Петербургъ. Нашъ дългъ бѣше да се поприжимъ своеврѣменно, защото една банка не може на 6 августъ да събере 10.000.000 рубли да ги плати на 7 — същци — ние бѣхме длъжни да дадемъ врѣме и възможностъ на *Diskonto gesellschaft* да събере тия 10.000.000 рубли. Прочее, нашето условие съ *Diskonto gesellschaft* да купи за наша смѣтка рубли бѣше сключено прѣзъ м. юлий, прѣди обявяванетоъ на войната. И наистина по това наше съглашение, по тази наша поръчка *Diskonto gesellschaft* събираше рубли по извѣстенъ установенъ отъ насъ курсъ 100 рубли за 270 л. Какво некоректно може да има тукъ? Г. Григоръ Василевъ ми казва: „Ама вие, г. министри на финанситѣ, дадохте на *Diskonto gesellschaft* 270 л. срѣщу 100 рубли, когато днесъ рускитѣ рубли сѫ спаднали, тѣ струватъ само 150 марки или 188 л.“ и изкарваше една разлика отъ около 80 л. Съ други думи, искаше да каже г. Григоръ Василевъ, че ако бѣхме чакали, ако не бѣхме давали поръчка на *Diskonto gesellschaft* прѣзъ м. юлий прѣди 7 августъ, прѣди датата на падежа, при падналия курсъ на руската рубла, щѣхме да ги купиме съ 80 л. по-износно. Не ще съмнѣние, че ако ние не бѣхме направили оная сдѣлка прѣзъ юлий и чакахме войната, за която не знаехме дали ще избухне и още, че не ще спадне курсътъ на руската рубла, както сега спадна, г. Григоръ Василевъ щѣше да бѣде правъ. Ама ние бѣхме длъжни прѣзъ м. юлий, прѣди настѣпванетоъ на падежа да се поприжимъ да намѣримъ такива монети, въ каквито трѣбва да платимъ по контракта на руската банка. Виждате, прочее, че фактътъ, който изнесе г. Григоръ Василевъ, че сега руската рубла има единъ много по-доленъ курсъ и че, ако я бѣхме купували днесъ, щѣхме наистина да имаме оная разлика, за която той говори, е правъ само повидимому, но не е такова нашето положение.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това именно не сте изпълнили, не сте платили паритѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Моля Ви се. Ние бѣхме длъжни да се погрижимъ прѣди 7 августъ да набавимъ рубли, за да платимъ.

В. Коларовъ: Нека се грижи банката; защо ще се грижите Вие? Банката бѣше длъжна да плати въ Русия въ рубли или въ франкове. Защо трѣбваше специално нареждане да се купуватъ рубли, да се плати енергично въ рубли?

Министъръ Д. Тончевъ: Защото, г. Коларовъ, по договора не сме получили 10.000.000 рубли и трѣбва да платимъ въ рубли.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Навсѣкждѣ е казано: „27 милиона и толкова хиляди франка“.

Министъръ Д. Тончевъ: 27 милиона и толкова хиляди франка — то е равноцѣността на 10.000.000 рубли на 4 юлий, когато подписахме контракта.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Да, така е, обаче, не сѫ платили и до днесъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Слѣдователно, ние оцѣнихме 10-тѣ милиона рубли кога на 27 милиона лева, както сѫ обозначени тукъ въ този размѣръ; тѣ бѣха равноцѣността на 10 милиона и толкова рубли.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това е вѣрно.

Министъръ Д. Тончевъ: Слѣдователно, още тогава, когато ние сме подписвали контракта, сме имали съглашение, че 100 рубли ще се прицѣняватъ съ 270 франка.

А. Ляпчевъ: 268.

Министъръ Д. Тончевъ: 268 или 270, въ всѣки случай, между 268 и 270 — Когато трѣбваше да натоваримъ Diskonto gesellschaft да купува рубли, ние, разбира се, не трѣбваше да се отдалечимъ отъ този курсъ, който опрѣдѣлиха на 4 юлий, когато подписахме контракта. И наистина, ние се съгласихме да дадемъ на Diskonto gesellschaft по 270 л. срѣщу 100 рубли. Много ли е, малко ли е, азъ ще ви кажа само това, че ние дадохме на Diskonto gesellschaft паритетния курсъ на рубли, това, което тя струва въ нормално, въ обикновенно, врѣме и никой отъ васъ не може да каже, че ако ние не бѣхме направили тая сдѣлка по паритетния курсъ на рубли прѣзъ юлий 1914 г. и ако бѣхме оставили за сега, курсътъ на рубли нѣмаше да бѣде повече отъ 270 л.

А. Ляпчевъ: Г. министре! Да бждемъ наясно по този въпросъ! Понеже азъ съмъ контролоръ отъ страна на Народното събрание точно по тѣзи смѣтки, ще Ви припомня слѣдния фактъ. Вие нѣмате смѣтка рубли, извършена на м. юлий 1914 г. Смѣтката Ви прѣзъ цѣлата 1914 г. до 31 декемврий е въ марки. Колко ви оставатъ тогава, споредъ този отчетъ, който ми давате, за дълга въ Петербургъ въ марки? Вие тая смѣтка я прѣвърщате въ рубли поѣзъ месеца януарий или февруарий 1915 г. И начинътъ, по който тукъ оправдавате, че сте сѣли взели мѣрки прѣзъ юлий или августъ, се опровергава напълно отъ вашитѣ смѣтки по книгитѣ, за което сѫ съставени и протоколи отъ контролната комисия.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ щѣхъ да дойда дотамъ, може би; Вие ме само преварихте. За да не би да се пропусне това обстоятелство, което изтъкна г. Ляпчевъ, нека ви го кажа. Понеже Diskonto gesellschaft трѣбваше да плати рубли въ Петербургъ на 7 августъ, а по причина на войната не можа да ги плати, защото у тѣхъ имаше изрично запрѣщение за това, ние останахме въ едно висяще положение.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Тамъ е възелътъ на въпроса, г. министре!

Министъръ Д. Тончевъ: Съобщихме на Руската азиатска банка, че сме турили на нейно разположение въ каситѣ на Diskonto gesellschaft 10 милиона рубли, а тѣй сжщо увѣдомихме и Diskonto gesellschaft, че по наше натоварване трѣбва да плати тѣзи 10 милиона рубли. Но като не можа нито Diskonto gesellschaft да ги плати, нито азиатската банка

да ги получи, въпросътъ остана висящъ. Изтече първиятъ и вториятъ мѣсецъ слѣдъ войната, ние почнахме да се обезпокояваме, че Diskonto gesellschaft, като не може да заплати въ Петербургъ на падежа паритѣ, ние ще бждемъ принудени да плащаме лихвитъ и казахме на Diskonto gesellschaft: вие ни плащате върху нашитѣ суми, които стоятъ у васъ, само 2%, а ние плащаме въ Петербургъ 5 1/2%. Това положение не може да се търпи. И тогава влѣзохме въ споръ разумни съ Diskonto gesellschaft, че понеже не може да се плати дългътъ сега и не се знае, кога ще се изплати, за тая сума специално, вмѣсто 2%, да ни се плащатъ 4%; има една разлика отъ 200 хиляди лева. И тогава казваме: за да нѣмаме споръ въ бжде и за курса на рубли, по който ще ни я считате, защото прѣзъ августъ, макаръ да бѣхте натоварени, не можехте да платите, дайте, отсега да го установимъ. Каза се: защо не взехте паритѣ да ги докарате тукъ прѣди да дойде войната и да натоварите Българската народна банка съ тая работа? Ние знаехме, че, ако се държатъ паритѣ въ Берлинъ и ако тамъ се направи операцията, тя щѣше да бѣде по-износна, защото Българската народна банка плаща въ рускитѣ банки за наша смѣтка рубли, съ по високъ курсъ; така по онова врѣме имаше, че чекъ отъ Берлинъ и Петербургъ се продаваше 100 рубли за 214 марки или 264,19 л. — Това е прѣзъ м. юний 1914 г., на 15 юлий — 213,80 марки или 263,95 л.; на 24 юлий — се въ онзи периодъ, когато можехме да искаме тѣзи пари — 213,25 марки или 263,27 л. и т. н. А чекъ София—Петербургъ на сжщитѣ дати бѣше 285 и 285,50 л.; значи, една разлика отъ 15 1/2 ст. на рубли.

Като вземете курса на руската рубла, както е вървѣлъ прѣзъ врѣме на войната, когато руситѣ бѣха на Карпатитѣ, ще видите, че тѣхната рубла не е спаднала. Виждате, на 15 юлий 1914 г. е билъ 285,50 л.

А. Ляпчевъ: Ама Вие ги чакахте да се качатъ на Карпатитѣ и тогава искате да спадне курсътъ. Курсътъ се опрѣдѣля въ деня, когато става прѣводътъ, а не прѣди мѣсеци. На 7 августъ 100-тѣ рубли струваха 163 марки въ Берлинъ, а не съ 218 марки, както вие ги гоните, когато руситѣ се качиха на Карпатитѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. Ляпчевъ! Тогава бѣха 285,50 л.

А. Ляпчевъ: Въ левоуе ли? А прѣзъ августъ 100-тѣ рубли сѫ стрували 165 марки и нѣколко пфенига. Вие на 7 августъ трѣбваше да правите прѣводъ. По Вашата смѣтка, колко сѫ били тогава?

Министъръ Д. Тончевъ: На 24 юлий сѫ били 213,25 марки.

А. Ляпчевъ: А денътъ на плащането бѣше 7 августъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Моята идея, г. Ляпчевъ, е следующата: ако бѣхме взели паритѣ да ги прѣведемъ тукъ, въ София, и да натоваримъ Народната банка да ги плаща, тя щѣше да ни иска по-голямъ курсъ, както ни иска, когато плаща за нашитѣ други смѣтки.

А. Ляпчевъ: Пардонъ, г. министре, недейте навлиза въ тѣзи пактища, защото тѣ съвсѣмъ не издържатъ критика. Ако Вие на 7 августъ бѣхте въ положение да поискате тѣзи пари отъ Берлинъ да ви дойдатъ тукъ, вие щѣхте да платите 100-тѣ рубли съ 163 марки, защото такъвъ билъ тогава курсътъ и щѣхте да спечелите за България двѣ нѣща: първо, щѣхте да платите съ 5-6 милиона по-евтино и, второ, нѣмаше да плащате лихви, както сега. Това е ясно като бѣлъ день.

Министъръ Д. Тончевъ: Ще ви кажа, че, ако прѣзъ м. августъ 1914 г. бѣхме натоварили Българската народна банка да плати 10 милиона рубли, щѣха да ни взематъ 292 л. — това щѣха да ни взематъ, г. Ляпчевъ, а ние сме дали 270 л.

А. Ляпчевъ: Ама що говорите това?

Министъръ Д. Тончевъ: Какъ да не го говоря.

А. Ляпчевъ: Какъ Българската народна банка ще плати 292 л., когато 100-тѣ рубли въ Берлинъ бѣха 163 марки?

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не говоря наизустъ. Ето, това сѫ курсоветѣ на Българската народна банка, вземете „Държавенъ вестникъ“, провѣрете всички смѣтки, които сме плащали въ Руската

банка за нашия окупационен дълг и за всички други доставки, и ще видите, че ние прѣз м. августъ 1914 г. на рускитѣ банки, на рускитѣ учрѣждения, когато сме прѣвеждали въ рубли, сме плащали на Българската народна банка по 292 л. за 100 рубли.

Г. Данаиловъ: Щѣхме да спечелимъ, ако бѣхме докарали тукъ рублитѣ. Значи, думитѣ на негова милостъ (сочи А. Ляпчевъ) се потвърждаватъ, че щѣхме да спечелимъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Това е положение на въпроса за рублитѣ. Сгрѣшили ли сме, че сме дали 270 л. за 100 рубли. което прѣдставлява паритетниятъ курсъ на рублата, или не, съдете сами. Азъ мога само едно съ положителностъ да твърдя: ако може да се говори за игра на борсата, както нѣколко пѣти каза г. Ляпчевъ, азъ мисля, че щѣше да бѣде игра на борсата, ако бѣхме чакали да дойде единъ моментъ на понижение на рублата отъ нѣкое си посторонно събитие и тогава да вземемъ да я купуваме, когато ние сме длъжни въ извѣстенъ моментъ да се погрижимъ да намѣримъ 10 милиона рубли, да ги купимъ и да ги внесемъ. Ние се погрижихме единъ мѣсецъ прѣди падежа на внасянето и всѣки единъ добъръ домакинъ, всѣки добросъвестенъ длъжникъ трѣбва да се погрижи нѣколко дена прѣди падежа да се снабди съ срѣдства, да си плати дълга.

А. Ляпчевъ: Ама Вие дълга не платихте, той си седи, а Вие се страхувахте да не би да го платите по-евтино.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д-ръ К. Провадалиевъ: И ти така щѣше да го платишъ.

А. Ляпчевъ: Азъ ще се кача тамъ (Сочи трибуната) и ще Ви отговоря. Това сѣ смѣтки и има протоколи.

Д-ръ К. Провадалиевъ: И ти не си цвѣте, и ти такъвъ щѣше да бѣдешъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ не съмъ казалъ никога, че дългътъ е платенъ и кой е говорилъ такова нѣщо. Азъ само казахъ, че, за да нѣмаме споръ въ курса на рублата, прѣдпочетохъ още въ м. януарий 1915 г. да се задължимъ прѣдъ Diskonto gesellschaft съ паритетния курсъ на тая рубла, нежели да чакаме единъ случаенъ курсъ отъ пазара. Това казвамъ, и то е много ясно. Азъ мисля, че то е най-правилно и най-редовно, защото да дадешъ паритетния курсъ на рублата е много по-оправдано, отколкото да чакашъ единъ случаенъ курсъ, който, може би, да е благоприятенъ за насъ, но който може и да не е благоприятенъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Другъ е въпросътъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Кой въпросъ?

Д-ръ Н. Сакаровъ: Въпросътъ е за самия дългъ-договоръ, г. министре. Това, което съмъ говорилъ, се отнася до аванса и до свързания съ него и другитѣ договоръ за мината „Перникъ“. Азъ ви казвамъ, че за другото може да имате право.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, не дѣйте прѣкъсва. Какво разправяте? Г. Сакаровъ! Най-послѣ има редъ, по който ставатъ разискванията.

Я. Сакжзовъ: Тамъ е важното, да узнаемъ какво е положението.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. Сакаровъ казва, въпрѣки всичко станало, въпрѣки обстоятелството, че вие си набавихте 10 милиона рубли, които се намиратъ въ каситѣ на Diskonto gesellschaft, понеже тѣ още не сѣ предадени на Руската банка, Diskonto gesellschaft не е изпълнила задължението си по аванса отъ 120.000.000 л. Ако можахъ да схвана, това е мисълта на г. Сакарова. Тя не е права; не е права затова, защото Diskonto gesellschaft още на 5 юлий 1914 г., както ви казахъ, завѣри смѣтката на държавното ни съкровище съ чистото произведение отъ цѣлия авансъ — 88.396.000 марки. Отъ тази именно смѣтка ние дадохме заповѣдъ да се платятъ въ Петербургъ 10.000.000 рубли.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Но ние не бѣхме въ война и тя не ги плати.

Министъръ Д. Тончевъ: Не можеше да ги плати, защото имаше въ Германия законно запрѣщение. И при това положение нѣмаше нужда да прѣхвърляме паритѣ въ България. Нима е писано нѣкъдѣ, че българското правителство трѣбва да държи паритѣ у себе си, че то нѣма право да ги държи въ една касетка, че нѣма право да ги тури като депозитъ въ друга една банка? Къдѣ е писано това, че паритѣ трѣбва да бѣдатъ непрѣмѣнно у насъ, и още повече, че азъ искахъ да бѣда акуратенъ и добросъвестенъ въ едно отношение: нарочно не искахъ да взема паритѣ 10 милиона рубли, защото, ако бѣха дошли въ България, тѣ щѣха да се похарчатъ.

Отъ лѣвицата: А-а-а!

Министъръ Д. Тончевъ: Неминуемо щѣха да се похарчатъ. Азъ не искахъ да се помисли, че, по причина на войната, изтегляме онѣзи пари, които сѣ прѣдзначени да се изплати единъ дългъ. Това сѣ интимнитѣ ми съображения да не прѣхвърля паритѣ въ България. Азъ искахъ паритѣ да бѣдатъ въ Берлинъ, а не тукъ, защото тамъ нѣма да се похарчатъ, а тукъ щѣха да се похарчатъ. По този начинъ изплащането на дълга е гарантирано.

Я. Сакжзовъ: Въ сѣщностъ, г. министре, се похарчи.

Министъръ Д. Тончевъ: Не.

Я. Сакжзовъ: Защото Вие правихте и заемъ, и други разпоски.

Министъръ Д. Тончевъ: Паритѣ отъ 10 милиона рубли сѣ на разположение, не сѣ похѣтнати.

Г. Сакаровъ, пакъ въ свръзка съ този авансъ отъ 120 милиона лева, повдигна другъ единъ въпросъ за мината „Перникъ“, отъ който въпросъ имате право, г. г. народни прѣдставители, да се интересувате, особено ако е тъй, както го изложи г. Сакаровъ. Вие знаете отъ обясненията, които станаха по-рано, че съгласно контракта за мината, за да не се унищожи той по право, синдикиранитѣ банки, които ни направиха заема, до 1 априлъ 1916 г. трѣбва да образуватъ едно българско акционерно дружество за експлоатиране на минитѣ въобще, и за да не изгубятъ своето право, тѣ прѣди 1 априлъ образуваха дружеството и споредъ търговския законъ, внесоха 2.100.000 л. и поискаха да имъ прѣдадемъ експлоатацията на минитѣ. Ние имъ казахме, че не можемъ да имъ прѣдадемъ експлоатацията на минитѣ, защото сега прѣкарваме една война и защото минитѣ работятъ за нуждитѣ на държавата и че този въпросъ за прѣдаване на реалната експлоатация ще се остави за по-послѣ. Дружеството отговори: много добръ; влизаме въ вашето положение; уважаваме съображенията ви, но искаме непрѣмѣнно да се споразумѣемъ, какво възнаграждение бихте ни дали, защото, най-послѣ, ние сме внесли единъ капиталъ.

А. Димитровъ: Нищо не сѣ внесли.

Министъръ Д. Тончевъ: Това, което изнесе г. Сакаровъ, ако е вѣрно, имате право да се възмущавате, да се възмущавате, както бѣше въ оная минута, когато той го изложи, и азъ нѣмамъ възможностъ на минутата да му отговоря. Г. Сакаровъ веднага ви направи смѣтката, че дружеството било искало, и ние чутъ-ли не сме се съгласили да му дадемъ по 2 л. на всѣки изваденъ тонъ, и понеже щѣли да се извадятъ 750 хиляди тона, то дружеството върху своитѣ 2.100.000 л. ще вземе 1.500.000 л., и изведнѣжъ му направи смѣтката, че това прави 75% печалба. Не ще съмнѣние, че, ако е тъй работата, не само г. Сакаровъ и вие, но заедно съ всѣки и азъ ще се възмущавамъ.

А. Кундалевъ: Не вѣрвамъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Но такова нѣщо не е имало, нито има, нито ще има. Писмото, на което се силае г. Сакаровъ, е у мене.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Най-напрѣдъ, кажете датата и отъ кого е поправено.

Министъръ Д. Тончевъ: Моля Ви се, азъ имамъ сѣщото писмо и за поправяне не зная (Чете) „Въ случай че царското българско правителство не е съгласно съ базата, изложена въ писмото ми отъ 14/27 мартъ, ние сме готови да

прѣговаряме върху слѣдната база: да ни заплати за изваденъ тонъ въглища една опредѣлена сума, понеже съ изваденото количество въглища се намалява стойността на минитъ“.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Подписахъ ли е писмото г. Чакаловъ?

Министъръ Д. Тончевъ: Не.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Защо?

Министъръ Д. Тончевъ: То е другъ въпросъ.

А. Малиновъ: Друго писмо нѣма ли, дѣто да нѣма фраза, че ще имъ се плаща една опредѣлена сума?

Д-ръ Н. Сакаровъ: Г. министре! Новата база, за която се касае тукъ, въ това писмо, е именно тази, за която говорихме, и опредѣлената цѣна е два лева. Старата база колко е г. министре, първо, слѣдъ това и какви сѣ прѣговоритъ, които се водѣха между насъ, и разговора, който се водѣ по въпроса между Шанге и г. министъръ-президента, който му отказа това нѣщо. Попитайте г. Радославова. И защо г. Чакаловъ не е подписалъ писмото на управителния съвѣтъ на дружеството. Ами този въпросъ — за това скандално искане на Шанге, всичкитъ разговори съ Васъ, всичкитъ прѣписки и писма по това занимаватъ и днесъ членоветъ на дружеството, които сѣ възмутени.

Министъръ Д. Тончевъ: Писмото отъ м. юний нѣма нищо общо съ това, макаръ да се силае на него. Като оставатъ да се споразумѣемъ, добавятъ: (Чете) „Че сме готови да влѣземъ за това въ прѣговори по този въпросъ и слѣдъ постигане на надлежното споразумѣние досѣжно условията, при които, до второ разпореждане, бихме отстъпили на българското правителство експлоатацията на минитъ, която ще става за смѣтка на дружеството ни“. Това е подписътъ на Шанге и на Чакалова. (Показва писмото) Тъй щото това писмо само говори; съ него се умолява българското правителство, да влѣзе въ споразумѣние, върху базата върху основитъ, по които ще се споразумѣемъ а това писмо се силае на него.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Така.

Министъръ Д. Тончевъ: Когато говоримъ, ще говоримъ на основание на официалнитъ документи. Въ това писмо се казва, „че ще ни се даде за всѣки тонъ въглища една опредѣлена сума“. Сега казва г. Сакаровъ: макаръ и да не е казано въ това писмо, че ще бѣдатъ 2 л. на тонъ, азъ, обаче, го зная. Отъ кого го знаете, г. Сакаровъ?

Д-ръ Н. Сакаровъ: Отъ управителя на Българската народна банка.

Министъръ Д. Тончевъ: Декларирамъ, и нека се запише въ протоколитъ, че никога прѣдъ мене г. Шанге не си е отварялъ устата, да каже, че иска печалби за дружеството на тонъ по 0.50 ст., по 1 л., по 2 л. И това писмо не е дадено на мене, а е отправено въ отгѣлението за държавнитъ дългове, откъдѣто го взехъ, слѣдъ като г. Сакаровъ повдигна този въпросъ. Азъ заявявамъ на г. Сакарова, а тъй сѣщо и на г. г. народнитъ прѣдставители да знаятъ, че, когато ще бждемъ принудени да опредѣлимъ възнаграждение на българското дружество за експлоатиране на минитъ, ...

Г. Данаиловъ: Нѣмате право.

Министъръ Д. Тончевъ: ... и ако възнаграждението ще бжде на тонъ, то нѣма да бжде не 2 л., не 1 л., но нѣма да надмине 15, най-много 20 ст. на тонъ — да се запише въ протоколитъ — и, слѣдователно, нѣма да бжде 75%, а 4 1/2% върху капитала.

А. Димитровъ: Нѣматъ никакъвъ капиталъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Нѣматъ никакъвъ капиталъ, въ експлоатация; капиталътъ е номиналенъ, на книга, 30%, по силата на търговския законъ.

А. Димитровъ: Капиталъ въ България нѣматъ нито стотинка; на какво ще плащаме?

Всичко правите, за да улесните нѣмцитъ да взематъ минитъ. Нѣматъ никакъвъ капиталъ. Признайте това.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Да каже г. министърътъ: въ дружеството за експлоатацията на националната минна индустрия станалъ ли е въпросъ по това искане на Шанге за вземане на възнаграждение на тонъ отъ въглищата? Не е ли вѣрно, че дружеството не иска да му се признае никакво възнаграждение на тонъ, а е само въпросъ за лихвитъ на вносения капиталъ — 4%? И вѣрно ли е, че управителътъ на Народната банка г. Чакаловъ, който е прѣдставителъ отъ името на България въ туй дружество, не желя да подпише такова писмо, защото не признава по принципъ, че минитъ фактически се експлоатиратъ отъ дружеството и че, слѣдователно, не може да му се признае възнаграждение, че той нѣма да го подпише и въпрѣки изнасилване, защото е правъ? И вѣрно ли е, че самото дружество, което има между членоветъ си и г. г. д-ръ Христо Георгиевъ, Теодоровъ, Караджовъ и други ...

Министъръ Ж. Бакаловъ: Кажете за Чапрашикова.

Д-ръ Н. Сакаровъ: И него ще кажа. — ... г. Чапрашиковъ, който е въ сѣщото дружество и който е участвувалъ въ разрѣшението на този въпросъ, за който говори г. Тончевъ тукъ, не признава това? Въпросътъ е, прочее, много ясенъ: възнаграждение не 5, не 2 л., 5 ст. и даже 1 ст. нѣма да имъ признаемъ; сега не съществува дружество за експлоатация на мината; капиталътъ не е внесенъ въ самата мина и тя е въ военни рѣцѣ. Обявени сѣ 30% отъ капитала въ Народната банка на книги, по силата на нашия търговски законъ. А главно, че договорътъ не е осъщественъ. Вие казахте въ бюджетарната комисия, че нѣмате нищо общо съ таа работа.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г. Сакаровъ!

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Доколкото можахъ да разбера г. Сакарова, той иска да каже, че г. Чакаловъ не е подписалъ и нѣма да подпише писмото, съ което иска отъ българското правителство да му даде каквото и да е възнаграждение, на каквото и да е основание за експлоатация на мината прѣзъ врѣме на войната (Къмъ д-ръ Н. Сакаровъ). Вие познавате ли подписа на г. Чакалова ето го, (Показва го), заповѣдайте, вижте какво пише г. Чакаловъ на правителството.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Да, не е подписалъ и нѣма да подпише за възнаграждение на тонъ. Това да се разбере. Искане лихви. За тѣхъ се отнася това писмо.

Министъръ Д. Тончевъ: Чакайте най-послѣ да ме чуете: (Чете) „Прѣзъ г. министра на финанситъ до почитаемото правителство. 14 и 22 мартъ“ — слушайте сега какво пише Чакаловъ и оставете Шанге настрана. „Що се касае до приемането отъ насъ окончателната експлоатация на минитъ, ние признаваме“ — това, което и ние искаме — „че прѣзъ течение на войната то е свързано съ затруднение. Ние ви заявяваме, че сме готови да влѣземъ въ прѣговори по този въпросъ и слѣдъ постигане на надлежното споразумѣние досѣжно условията, при които до второ разпореждане бихте отстъпили на българското правителство експлоатацията на минитъ, която ще става за смѣтка на дружеството“. Зная, че и г. Чакаловъ, и г. Шанге още прѣзъ м. мартъ писаха на правителството, че, слѣдъ като се е образувало дружеството, искатъ да имъ се прѣдаде експлоатацията и, ако не се прѣдаде, да влѣзатъ въ споразумѣние какво възнаграждение да имъ се даде. Какво ми говорите тогава, че Чакаловъ не е подписалъ.

Я. Сакжзовъ: То не е важно.

Министъръ Д. Тончевъ: Какъ не е важно? Тогава кое е важното?

Я. Сакжзовъ: Важно е, че въ протокола е на друго мнѣние.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Нарочно дадохъ възможностъ г. Сакаровъ да се освѣтли по тази работа, защото ни интересува всички. Слѣдъ като се разбира каква е работата, азъ ви моля да оставите г. министра да продължи. Вземете думата и говорете, колкото обичате.

Я. Сакжзовъ: Не е важно за насъ какво мнѣние има Чакаловъ; важно е какъ стои работата.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ не искамъ да кажа, че мнѣнието на Чакаловъ има рѣшающе значение — далечъ отъ мене тая мисль. Както ще откажемъ на г. Шанге, тъй ще откажемъ и на г. Чакалова, щомъ това не е съобразно съ интереситъ на съкровището, съ интереситъ на държавата. Ето каква е моята идея. И ако азъ прочетохъ писмото и протокола, подписани отъ г. Чакалова, то е, защото се лансира невѣрната идея, че г. Чакаловъ нѣма да подпише едно писмо, въ което се иска обезщетение отъ правителството. Това искахъ да опровергая. Въ това отношение и Шанге и Чакаловъ сж едно цѣлте; и двамата искатъ отъ правителството възнаграждение за дружеството. Азъ ви казвамъ, че въпросътъ не е рѣшенъ. Да не го прѣувеличаваме и да казваме, че Шанге билъ искалъ 75% печалба, когато такова нѣщо нѣма. И да ви кажа, че и да бѣхме дошли до разрѣшението на този въпросъ, азъ лично и за това скромно обезщетение нѣмаше да дамъ никаква дума.

В. Милевъ: Въпросътъ е, че нѣмаше нужда да признавате, че имате права. Ако г. Шанге нѣма право, нѣма защо да признавате това за смѣтка на държавата. Вие трѣбва да се въздържате, защото се оспорва туй право на компанията, която не е внесла нито петъ пари; иначе ще взематъ Вашия протоколъ и ще го занесатъ въ сѣдилищата.

Министъръ Д. Тончевъ: Никакви дискусии и никакви мои заявления въ Събранието . . .

В. Милевъ: Вашитъ заявления иматъ голѣмо значение.

Министъръ Д. Тончевъ: . . . не могатъ да обвързватъ, нито пъкъ нѣкои ваши възражения ще могатъ да освободятъ държавата отъ нейнитъ задължения, ако има такива.

Наредъ съ тѣзи въпроси, които бѣха свързани съ контракта за заема, съ контрокта за аванса, възбудиха се и други нѣкои въпроси. Азъ ще се спра само върху единъ отъ тѣхъ, за да ви дамъ едно освѣтление по него. Единъ път, мисля, се повдигна той отъ г. Ляпчевъ и втори пътъ отъ г. Григоръ Василевъ. Той е въпросътъ за напечатването на банкнотитъ отъ държавната германска печатница и отъ една германска фирма „Гезеке“. Въпросътъ за банкнотитъ стои така. Българската народна банка винаги е имала въ своитъ каси депозитъ отъ неграфирани банкноти. Това е една прѣвдвидливостъ. Съ обявяването на общоевропейската война, още прѣвъ май месецъ, се яви въпросътъ, дали въ депозититъ на Българската народна банка има нѣкои резерви отъ банкноти, които сж потрѣбни да удовлетворятъ нуждитъ на страната прѣвъ врѣме на войната. Оказа се, че нѣма достатъчно. Прѣвъ м. май 1915 г. се яви една английска фирма, която прѣдлагаше на Българската народна банка да напечата банкноти. Българската народна банка отказа по двѣ съображения: първо, че нѣмало нужда, и второ, защото по частенъ редъ въ частни учрѣждения не могатъ да се печататъ банкноти. Когато се яви мобилизацията азъ на нѣколко пъти говорихъ съ управителя на Българската народна банка, че трѣбва непременно да се напечататъ банкноти. Той ми събщи, че едно германско дружество „Гезеке“, отъ Лайпцигъ, направило прѣдложение за напечатването на единъ милиардъ банкноти на извѣстни условия; показаха ми рисункитъ за банкноти. Азъ още тогава казахъ на г. управителя на Българската народна банка, че, ако е въпросъ за изящество, за по-добра работа, трѣбва да се направи единъ конкурсъ, защото може да се яви не само „Гезеке“, а и нѣколко души конкуренти, че, ако Българската народна банка ще вземе рѣшение да се допусне поржката на частни лица, трѣбва непременно да стане конкурсъ и сетнѣ да стане търгъ. Това прѣдупрѣждение направихъ на г. Чакаловъ, когато го повикахъ, за прѣвъ пътъ да говоря съ него за банкнотитъ. Г. управителя на Българската народна банка, въпрѣки нѣшитъ прѣдупрѣждения, не иска да ни слуша. Той бѣше взелъ рѣшение да се възложи напечатването на единъ милиардъ банкноти върху тази фирма „Гезеке“.

А. Ляпчевъ: Прѣпоржчана отъ кого?

Министъръ Д. Тончевъ: Не зная.

А. Ляпчевъ: Отъ държавната банка на Германия.

Министъръ Д. Тончевъ: Понеже г. Ляпчевъ лансира тази идея, азъ мога да ви кажа, че не е върно. Нѣмамъ

данни сега наржка, но на всѣки случай мога да ви кажа, че тази фирма „Гезеке“, не е прѣпоржчана отъ държавната банка.

А. Ляпчевъ: Азъ зная, че сж се отнесли до Reichsbank и тя имъ е прѣпоржчала „Гезеке“.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ и сега поддържамъ, че, ако се допусне частни къщи да печататъ банкноти, това не може да става по доброволно съгласие въпрѣки закона за отчетността по бюджета, особено, ако за едно парче срѣдно се иска по 10 пфенига. И когато прѣдставиха отъ банката своето рѣшение на 26 мартъ, Министерството на финанситъ още на 22 февруарий 1916 г. бѣше изложило всичкитъ мотиви, по които ние не можемъ да позволимъ да се печататъ банкнотитъ въ частни учрѣждения. Г. управителя на банката винаги ме увѣряваше, че има банкноти, че съ тѣзи, които имаме, можемъ да минемъ, макаръ че хората, които бѣха по-свѣдующи по тази материя, винаги ме прѣдупрѣждаваха, че банката може да остане безъ банкноти. Както и да е, този споръ докара до положението, че Българската народна банка се намѣри въ затруднено положение поради липса на банкноти и заради това трѣбваше да се напечататъ скоро. Когато „Гезеке“ въ Лайпцигъ биде запитанъ за колко врѣме може да ги напечати, отговорилъ, че може да извърши поржката за 11 мѣсеци, когато Българската народна банка имаше належаща нужда, веднага да бждатъ напечатани банкнотитъ. Тогава азъ прибѣгнахъ до услугитъ на държавната печатница въ Германия, която печати банкнотитъ за държавната германска банка и я помолихъ да направи услугата, да напечата нѣколко стотици милиона банкноти, защото въ една държавна печатница, където се има книга монополъ и която печата банкнотитъ на Германия, имаме пълно довѣрие, както имаме пълно довѣрие, когато се печатаха въ руската експедиция, Германската държавна печатница ни направи прѣдложение — писмото на г. Чакаловъ е тукъ — по 2½ пфенига парчета, когато „Гезеке“ искаше по 10 пфенига; имаше една разлика отъ 4 милиона лева. Моето посрѣдничество въ дадения случай накара фирмата „Гезеке“ постепенно да намалява отъ 10 пфенига и да дойде до 5½ пфенига и, ако бѣхме напечатали всичкитъ банкноти въ държавната печатница въ Германия, щѣхме да имаме една разлика отъ 1.988.125 л. Тѣй щото, . . .

А. Ляпчевъ: Г. министре, желая да попитамъ нѣщо?

Отъ дѣсницата и дѣсни центъръ: Не може, не може.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

А. Ляпчевъ: Вие, г. министре, твърдите, че Reichsbank е държавно учрѣждение? Азъ твърдя, че е частно учрѣждение.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се, г. Ляпчевъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ твърдя, че германската печатница, която печата банкнотитъ на държавната банка, е държавно учрѣждение, а другата, „Гезеке“, е частна, каквито ги има съ десетки въ Германия.

Г. г. народни прѣдставители! Съ оправдано негодувание се изнесоха тукъ много факти по доставкитъ, които се правятъ за нуждитъ и продоволствието на войската отъ разни спекуланти. Дали всичко е върно или не, не мога сега да кажа, но, понеже г. министъръ-прѣдседателъ ви заяви тържествено, че той желае да се назначи една анкетна комисия, която да издири всички тѣзи работи и да се наложатъ отговорноститъ, и азъ ви заявявамъ, че това нѣщо ще стане. Въ заключение искамъ да кажа, че като министъръ на финанситъ, съмъ правилъ анкета всѣки пътъ, когато до менъ сж дохождали такива свѣдѣния за злоупотрѣбления. Прѣвъ м. мартъ 1916 г. мой финансовъ инспекторъ ми докладва, че, като е направилъ ревизия при Софийската гара, констатира, че на адреса на Военното министерство въ арсенала се получаватъ стоки за частни лица. Съ писмо № 687 отъ 18 мартъ азъ прѣпратихъ този актъ на прокурора за изслѣждане. Какво е направилъ той, не зная, но, както ви казахъ, азъ му го изпратихъ. Ето го: (Чете) „Настоящето съ приложението изпращамъ на г. прокурора при Софийския военно-полеви съдъ за надлежно разпореждане“. На 3 май при менъ постѣпи другъ единъ рапортъ по сѣдитъ работи, които се изнесоха тукъ, за нѣкой Капановъ. И той е изпратенъ тѣй сѣщо за възбуждане на углавно прѣслѣ

ване. На февруарий мѣсецъ постѣпи единъ рапортъ отъ единъ финансовъ инспекторъ, не при една отъ нашитѣ дивизии при доставкитѣ сѣ констатирани осѣдителни работи. Тѣй, напр., получавани сѣ тенекии половината или цѣли пълни съ вода или камани, вмѣсто съ сирене; бали сѣно отъ по 75 кгр., които въ сѣщностъ сѣ тежели по 50 кгр., обаче и въ тѣзи 50 кгр. има само 10 кгр. сѣно, останалото е клечки; чувалъ брашно, който тегли 70—80 кгр., вмѣсто 100, тенекии, намѣсто да бѣдатъ съ газъ, напълнени съ вода. Азъ щомъ получихъ този докладъ, внесохъ го въ Министерския съвѣтъ и послѣдниятъ на 8 мартъ рѣши: (Чете) „Слѣдъ като изслуша устния докладъ на г. министра на финанситѣ и четения рапортъ на еди-кого-си, постанови: да се извърши една щателна „анкета по това донесение отъ комисиия, състояща се отъ по единъ прѣдставителъ на Финансовото и Военното министерства и отъ единъ членъ отъ централния комитетъ за обществената прѣдвидливостъ и слѣдъ извършване на провѣрката резултатътъ отъ нея да се съобщи на компетентнитѣ сѣдебни власти, за да се поведигне веднага углавно прѣслѣждане срѣщу виновнитѣ лица, доставчици, прѣдприемачи и др.“ Азъ назначихъ една комисиия и тази комисиия, слѣдъ като е констатирала всичко, прѣпратила е своя рапортъ на военнитѣ власти. Това е още на 8 мартъ 1916 г. Тѣй щото виждате, че при различнитѣ случаи, когато сѣ постѣпвали донесения за тѣзи работи, ние сме нареждали собствени анкети и сме прѣпращали всичкитѣ тѣзи работи на надлежнитѣ военни власти.

А. Коновъ: Г. министре! Въ тѣзи бѣлѣжки имате ли, че бризентитѣ, които е доставилъ, Василь Тодоровъ, сѣ пропуснати безъ мито?

Министъръ Д. Тончевъ: Всичко, г. Коновъ. Всички ревизионни актове, които сѣ постѣпили, сме ги изпращали на надлежнитѣ сѣдебни власти, безразлично кой е виновниятъ, като никога не сме се спирали върху имена.

Слѣдъ тия обяснения, моля ви, въ бѣдаще, когато ще излагате извѣстни работи, да не ги преувеличавате, за да се изтезваме и сърдиме. Ние имаме нужда, г. г. народни прѣдставители, отъ спокойствие, съ което да обсъждаме важнитѣ и сѣществени въпроси. Вие знаете по-добрѣ отъ менъ, че даже въ обикновено врѣме властѣта винаги е съпроводена съ разни дребни интереси, съ разни апетити и всички тѣзи сълѣжници я компрометиратъ, а колко повече това може да стане въ военно врѣме. Ето защо ние, заедно съ васъ, съ вашето искрено и лоялно контролиране искаме да помогнемъ на дѣлото, като накажемъ всички онѣзи, които сѣ виновни.

К. Сидеровъ: Наказвате само българскитѣ войници, а не гешефтаритѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Прочее моля, народното прѣдставителство да гласува по принципъ законопроекта за военнитѣ кредити и да се пристѣпи веднага къмъ второто му четене още сега. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсни центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще гласуваме. Които приематъ на първо четене законопроекта за извънреденъ сврѣхсметенъ кредитъ отъ 350.000.000 л., за посрѣщане разходитѣ по войната, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Има прѣдложение отъ г. министра на финанситѣ за спѣшностъ, щото второто четене да стане още сега. Които приематъ да стане второто четене сега, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Понеже приближава 8 ч., та и да започнемъ второто му четене далечъ нѣма да отидемъ, затуй азъ прѣдлагамъ да вдигнемъ засѣданието.

Слѣдующето засѣдание ще бѣде въ понеделникъ съ сѣщия дневенъ редъ: на първо мѣсто второ четене законопроекта за извънреденъ сврѣхсметенъ кредитъ отъ 350.000.000 л. за посрѣщане разходитѣ по войната.

Г. г. народни прѣдставители! Има да направя едно съобщение. Комитетътъ за отпразнуването 1000-годишнината отъ смъртта на Св. Климентъ Охридски, което ще стане на 9 августъ въ Охридъ, съ едно писмо отъ прѣдседателя г. Александъръ Тодоровъ Баланъ, моли прѣдседателството на Народното събрание да прати единъ свой прѣдставител, който да участвува въ това тържество. Съобщавамъ на Народното събрание, че прѣдседателството рѣши да изпрати като свой прѣдставител секретаря г. д-ръ Юрданъ Нейовъ.

Обаждаатъ се: Прието.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Прѣдседателството мисли, че трѣбва да му се плаща 50 л. дневно, докато траятъ тържествата. Струва ми се, че нѣмате нищо противъ.

Обаждаатъ се: Прието.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. 30 м. вечерта)

Прѣдседателъ: Д-РЪ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣдседателъ: Д-РЪ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: Д-РЪ Ф. СИМЕОНОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ